

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

System vzdělávání odsouzených

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

Vypracoval:

Eva Jeklová

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma “System vzdělávání odsouzených” zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.
Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Brně dne 20.3.2010

.....
Eva Jeklová

Poděkování

Děkuji především panu PhDr. Miloslavu Jůzlovi, Ph.D., vedoucímu bakalářské práce, za cenné rady, připomínky, odbornou a obětavou pomoc při zpracování bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	3
I. Teoretická východiska zkoumané problematiky	5
1. Definice základních pojmů	5
1.1 Vzdělávání	5
1.2 Vzdělávání dospělých	5
1.3 Schopnost učení dospělých (docilita)	6
1.4 Vzdělávací systém	6
1.5 Penitenciární pedagogika	7
1.6 Vývoj vězeňství od roku 1989	7
2. Vzdělávání odsouzených	18
2.1 Nabídka vzdělávání odsouzených	18
2.2 Střední odborné učiliště a odborné učiliště Vězeňské služby ČR	20
2.3 Vzdělávání ve věznicích	22
2.4 Proč je výhodné studovat v programech celoživotního vzdělávání na VŠ	33
II. Charakteristika celoživotního vzdělávání odsouzených	34
3. Projekt EPLLA	34
3.1 Cíl projektu – zmírnění izolace odsouzených	34
3.2 Zmírnění rizika opětovné recidivy	35
3.3 Jaké možnosti projekt nabízí	36
3.4 Obory, které mohou odsouzení studovat	37
3.5 Rozšíření možnosti studia	39
4. Úspěšnost a uplatnění odsouzených	40
4.1 Motivace ke studiu	40
4.2 Průběh studia na MU	41
4.3 Úspěšnost studia na MU	43

III. Analýza zkoumaného problému	43
5. Šetření	43
5.1 Výběr zkoumaných osob (odsouzení studující VŠ na ESF MU)	43
5.2 Definování cíle	43
5.3 Metodologie – kvalitativní výzkum (rozhovor), otázky	45
5.4 Průběh šetření	49
5.5 Analýza odpovědí	50
ZÁVĚR	52
RESUMÉ	53
ANOTACE	53
SEZNAM LITERATURY	55
SEZNAM ZKRATEK	57
SEZNAM PŘÍLOH	58

ÚVOD

Vzdělávání bylo a je ve společnosti velice cenným statkem. Schopnost získávat a používat znalosti představuje zdroj, který je žádán a jedinec, který to dokáže, je přínosem nejen pro organizaci, ale i pro celou společnost. Vzdělávání, kterého lze dosáhnout pomocí systému základních, středních a vysokých škol však nedokáže pokrýt veškeré nároky potřebné v soukromé nebo státní sféře. Vývoj je dynamický a nabyté vědomosti získané ve školách nestačí a kdo chce obstát v konkurenčním boji, měl by se vzdělávat neustále. Měl by být otevřen novým poznatkům a nabyté znalosti neustále aktualizovat a doplňovat.

Chápeme-li celoživotní vzdělávání jako proces kultivace člověka, zajišťujeme i kultivovaný přístup odsouzených ke společnosti. Pojem celoživotní vzdělávání není otázkou současnosti či nějakého moderního trendu. Zapadá již do filozofického systému starověku u Platóna, anebo, a to je naší pedagogice bližší, prolíná výchovnou koncepcí Komenského. Programy celoživotního vzdělávání se řadí v současné době k nejvíce rozvíjenému sektoru vzdělávání v evropském měřítku a i v České republice patří k jednoznačné prioritě vzdělávací politiky.

Proto jsem si jako cíl své bakalářské práce zvolila provedení analýzy vzdělávacího systému odsouzených v rámci projektu EPLLA (Engaging of Prisoners in Life-Long Learning Activities) a následné navržení doporučení, která by vedla ke zlepšení tohoto systému a zda tento projekt splňuje cíl zmírnit izolaci, v níž se vězni často nacházejí a posiluje součinnost mezi vězeňskými strukturami a institucemi, tedy zda vytváří přímé spojení mezi společností a vězněm.

Tato bakalářská práce se skládá ze tří částí:

První část, teoretická východiska zkoumané problematiky, pak obsahuje tři hlavní kapitoly. Jsou jimi definice základních pojmů, vzdělávání odsouzených a vysokoškolské vzdělávání odsouzených.

Druhá část, charakteristika celoživotního vzdělávání odsouzených, projekt EPLLA - jaké možnosti projekt nabízí, podmínky studia.

Projekt integrace odsouzených osob ve výkonu trestu do studia na Ekonomicko-správní fakultě Masarykovy univerzity v Brně – jaké obory je možné studovat, průběh studia, úspěšnost a uplatnění odsouzených.

Třetí část, která se nazývá analýza zkoumaného problému, je těžištěm bakalářské práce, věnující se šetření, které jsem prováděla ve Vazební věznici v Brně - Bohunicích a ústavu pro výkon zabezpečovací detence a následné analýze a vyhodnocení.

I. Teoretická východiska zkoumané problematiky

1. Definice základních pojmů

1.1 Vzdělávání

Vzdělávání je proces uvědomělého a cílevědomého zprostředkování a aktivního utváření a osvojování soustavy vědeckých a technických vědomostí, intelektuálních a praktických dovedností a lidských zkušeností, utváření morálních rysů a osobitých zájmů.

Aby mohl jedinec plnit pracovní úkoly, je zapotřebí, aby měl určité vlastnosti. Těmito vlastnostmi jsou:

Znalosti jsou to, co potřebuje jedinec znát. Mohou být odborné, technické či komerční znalosti. Nebo může jít o znalosti obsluhy strojů, používaného materiálu. Dále také znalosti zákazníků, klientů, kolegů nebo podřízených, s nimiž se daná osoba stýká a znalosti faktorů, které jejich chování ovlivňují.

Dovednosti jsou to, co jedinec potřebuje být schopen dělat, má-li dosáhnout určitých výsledků a mají-li být znalosti využity efektivně. Dovednosti narůstají opakovaným vzděláváním, výcvikem a vlivem praxe. Mohou být manuální, intelektuální nebo mentální, perceptuální (týkající se vnímání) nebo sociální.

Schopnosti pracovní nebo týkající se chování, které jsou potřebné k dosažení žádoucí úrovně výkonu.

1.2 Vzdělávání dospělých

Vzdělávání dospělých je obecný pojem pro vzdělávání dospělé populace a zahrnuje veškeré vzdělávací aktivity realizované jako řádné školské vzdělávání dospělých nebo jako další vzdělávání a vzdělávání seniorů.

Proces cílevědomého a systematického zprostředkování, osvojování a upevňování schopností, dovedností, návyků, hodnotových postojů i společenských forem jednání a chování osob, jež ukončily školní vzdělání a přípravu na povolání a vstoupily na trh práce. Vzdělanost je celkový stav (úroveň) vzdělání v sociální skupině, státu, národě. Označuje převládající kvalitu vzdělání vyjádřenou jeho poznatkovou, dovednostní a hodnotovou charakteristikou. Pojem vzdělanost zahrnuje i úroveň vědy, techniky, umění a také

sociálního, kulturního a duchovního života společnosti. Termín vzdělavatelnost označuje souhrn předpokladů, s nimiž člověk vstupuje do procesu vzdělávání. Termínem vzdělání se rozumí především osvojení si poznatkového materiálu, to znamená určité soustavy vědomostí, dovedností, návyků a racionálních operací, které osvojení tohoto poznání podmiňují, zatímco výchova se chápe spíše jako utváření a rozvíjení hodnotových orientací, postojů a osobnostních kvalit člověka, ovlivňujících jeho chování (Švarcová, 2005, s. 16).

1.3 Schopnost učení dospělých (docilita)

Schopnost učení dospělých je míra dispozic dospělého zapojit se aktivně do vzdělávacího procesu. Podle výzkumu se vzdělavatelnost s věkem neztrácí, pouze modifikuje a strukturně mění. Při učení rozvíjíme svůj soubor poznatků, měníme své formy chování a způsoby činnosti, vztahy k lidem kolem sebe, ke společnosti i k sobě samým, mění se naše osobnostní vlastnosti. Podle J. Linharta (1967) se v procesu učení nemění pouze poznání nebo způsob rozhodování, ale rozvíjí se celá činnost člověka, mění se a vyvíjí i sám člověk a jeho osobnost. Učení vnitřně souvisí s rozvojem osobnosti člověka zejména pro svou autoregulační a formativní povahu. Dle Vágnerové je učení jednou z podmínek trvalejší modifikace psychických, event. somatických funkcí, která vzniká na základě zkušenosti. Učení může vest k trvalejší změně prožívání, uvažování i chování (Vágnerová, 2005, s. 74).

1.4 Vzdělávací systém

Vzdělávací systém je systém institucionálně organizovaných i individuálních (sebevzdělávacích) vzdělávacích aktivit, které nahrazují, doplňují, rozšiřují, inovují, mění nebo jinak obohacují počáteční vzdělání dospělých osob, které záměrně rozvíjejí své znalosti a dovednosti, hodnotové postoje, zájmy a jiné osobní a sociální kvality potřebné pro plnohodnotnou práci a plnění životních a společenských rolí. (Palán, 2002, s. 280).

1.5 Penitenciární pedagogika

Penitence, z latinského *poenitentia* = *pokání, lítost, trest*

Aplikovaná pedagogická disciplína, která se zabývá formami, způsoby, metodami a zvláštnostmi výchovného a vzdělávacího působení na osoby, všech kategorií (věkových, dle pohlaví, charakteru trestné činnosti, délky trestu atd., ve výkonu trestu odnětí svobody (Sochůrek, 2007, 40 s.). Obecným cílem penitenciární pedagogiky je výchova člověka v souladu se zásadami obecné pedagogiky, která je však omezena délkou trestu. Nelze obecné cíle pedagogiky v podmínkách věznic v plném rozsahu realizovat.

Individuální cíle penitenciární pedagogiky jsou stanoveny, dosahovány s ohledem na individualitu každé osobnosti. Stanovují se tudíž pro každého vězně zvlášť, což umožňuje dosáhnout pozitivních změn odklonu od recidivy. Individuální cíle jsou zaměřeny na adaptaci, osvojení si vědomostí, dovedností a návyků, přípravu odsouzeného pro jeho budoucí život po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

1.6 Vývoj vězeňství od roku 1989

Po roce 1989 byla provedena hloubková analýza nedostatků českého vězeňství a příčin stagnace spojená s porovnáním se Standardními pravidly, EVP, Listinou základních práv a svobod a dalšími mezinárodními předpisy a úmluvami. Rovněž byla provedena komparace s vězeňskými systémy zejména evropských zemí. Na základě této analýzy byla zpracována koncepce rozvoje českého vězeňství, jehož cílem bylo vytvoření moderního vězeňského systému jako speciální formy sociální služby. Návrh vyšel především ze zásad humanizace výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody, jeho depolitizace a demilitarizace. Důraz byl položen i na rozvoj a zkvalitnění vzdělávání personálu (Sochůrek, J., 2007, 32 s.). Období od roku 1989 do roku 1995 se stalo obdobím reformy vězeňství v ČR. Počátek tohoto období byl zcela výrazem pojetí vězeňství a zacházení s pachateli v uplynulých desetiletích totalitního systému. Mezi obvyklé prvky tohoto pojetí patřil důraz na trestní represi, disciplinární a kázeňské prvky výkonu trestu, na nucenou práci vězňů pro potřeby národního hospodářství, spolu se zvýrazňováním politického, třídního a mocenského významu ozbrojených sil. Tuhá centralizace tehdejšího SNV kladla důraz na direktivní způsob řízení a přebujení militantních prvků v činnosti vězeňství.

Vězeňství setrvačně tíhlo k sovětskému modelu včetně jeho organizace, řízení a pojetí účelu trestu a zacházení s osobami ve výkonu trestu odnětí svobody. Postupující změny v organizaci a řízení si vyžádaly zásadní systémový zásah do organizace a řízení, k uplatnění penitenciárních záměrů a koncepcí v duchu Evropských vězeňských pravidel. Cílem mělo být vytvoření moderního, humánního vězeňského systému bez zátěže metod, řízení, úkolů a dalších politizujících pseudoaktivit z přežilého období.

Do tohoto procesu se významnou měrou zapojila vězeňská komise zřízená při petičním výboru pro právní ochranu a bezpečnost ČNR, poslanecké aktivity, ale i nevládní organizace jako Amnesty international, IGFM, Konfederace politických vězňů a duchovní křesťanských církví.

V prvních dvou letech po společenských změnách v roce 1989 musely být tlumeny hromadné nepokoje a vzpoury a byla postupně upevňována vnitřní a vnější bezpečnost ve věznicích. To umožnilo přistoupit k závažným změnám v zacházení s osobami ve VTOS i ve vazbě tak, aby byla plně respektována občanská práva omezená ze zákona, důstojnost zaručená základní listinou lidských práv a aby došlo k profesionalizaci při zacházení s pachatelí. Průběžně došlo proto nejprve k porovnání Standardních minimálních pravidel OSN při zacházení s vězni a duchu a literě Evropských vězeňských pravidel s vězeňskou legislativou a posléze k jejich přímé aplikaci. Výrazem tohoto trendu bylo přijetí novely zákona č. 59/1965 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody (změna 179/90 Sb, 555/1992 Sb a 294/1993 Sb.), dále Zákona ČNR ze dne 19. března 1992 o služebním poměru příslušníků Policie ČR č. 186/1992 Sb., zákona ČNR ze dne 17 listopadu 1992 o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, č. 555/1992 Sb. Dne 10. listopadu 1993 byl přijat zcela nový zákon o výkonu vazby č.293/1993 Sb. a v roce 1994 dne 21. dubna prováděcí vyhlášky k zákonům o výkonu vazby a trestu.

Všechny tyto změny byly uskutečňovány "za pochodu" ve svízelné situaci prudkého nárůstu kriminality ve společnosti. Kapacita vězeňských zařízení byla po nezbytné a rozsáhlé amnestii záhy znovu zcela zaplněna.

Ze SNV bylo z rozmanitých důvodů po listopadu uvolněno asi 1 500 osob. Všichni příslušníci SNV předstoupili před prověřkové komise, které posoudily jejich odbornou a morální způsobilost. Po skončení prověrek chybělo do plánovaného počtu 7.500 tabulkových míst cca 450 osob. Zřízením Institutu vzdělávání Vězeňské služby ČR byly vytvořeny

podmínky pro rekvalifikaci příslušníků SNV. Sbor byl zčásti nově organizován, vedoucí funkce byly obsazeny na základě konkursního řízení.

Základem pro zvýšení účinnosti VTOS byla shledána vnitřní a vnější diferenciací odsouzených podle penitenciárních kategorií. Byla proto vypracována profilace NVÚ podle stupně bezpečnostních opatření, ve kterých byl pro různé stupně odsouzených stanoven rozdílný režim výkonu trestu, s přihlédnutím k regionálnímu principu.

Teoretická východiska i praktické kroky byly zpracovány v Koncepti vězeňství ČR, která byla projednána a schválena na půdě petičního výboru pro právní ochranu a bezpečnost ČNR, zvláště pak v jeho komisi pro vězeňství. Koncepte nastínila řešení hlavních problémů vězeňství a jejich řešení pro budoucí období. Jednalo se o úkoly, související s hlavními problémy vězeňství.

Hlavní problémy vězeňství, tak jak byly nastíněny při jednání branně bezpečnostního výboru ČNR:

- nedostatečná materiální základna vězeňství v ČR (zastaralé a nevyhovující objekty, jejich omezená kapacita a nevhodná územní dislokace, neexistující objekty pro volnočasové aktivity vězňů, nedostatek technologických zařízení pro pracovní činnost vězňů. Z toho vyplývala nutnost zajištění rozpočtových prostředků.

- nedostatečně zpracovaný systém penitenciárního zacházení (chyběly např. zvláštní programy pro nebezpečné vězně, dlouhodobě odsouzené, asociální psychopaty, toxikomany a sexuální devianty) Bylo třeba zavést profilaci jednotlivých vězňů a rozpracovat způsob klasifikace a metody vnitřní diferenciací - bylo třeba modernizovat signální a zabezpečovací techniku pro zvýšení vnitřní a vnější bezpečnosti a zmenšit tak podíl živé síly v oblasti střežení.

- je třeba zvýšit profesionální úroveň značné části vězeňského personálu.

Průběžně byl řešen způsob řízení a organizace vězeňství, kdy dlouho nebylo rozhodnuto o jedné ze dvou variant:

1. Správa vězeňství náleží ministerstvu spravedlnosti, které vězeňství řídí přímo, prostřednictvím svého odboru.
2. Správa a řízení vězeňství je vykonávána k tomu zřízenou institucí (generální ředitelství Vězeňské služby ČR), která je podřízena ministru spravedlnosti.

Zákon o Vězeňské službě a justiční stráž č.555/1992 Sb. určil s definitivní platností způsob řízení vězeňství prostřednictvím generálního ředitelství. Tento trend byl znovu potvrzen ministrem spravedlnosti dne 13.10 1995 v Brně při ustanovení generálního ředitele do funkce. Byl zvolen systém řízení vězeňství obvyklý ve většině evropských demokratických zemí. Definovaný způsob řízení vězeňství přinesl trend, postupně převtělený do následujících zásad:

- Kompetence a povinnosti vyplývající z činnosti jednotlivých věznic se převádějí na ředitele těchto věznic.
- Generální ředitelství řídí a koordinuje výkon vězeňství v ČR metodicky, finančně, investiční činností, odbornou přípravou personálu, plní úkoly informačního centra a kontroluje činnost a hospodaření Vězeňské služby jako celku.
- Odbor inspekce byl převeden na MS pro zajištění nezávislosti a nepředpojatosti kontroly, ze zákona přidělené ministru spravedlnosti.
- Zrušily se jednotlivé útvary SNV jako složky vojenské organizace a zřídily se vazební věznice a věznice pro výkon trestu odnětí svobody.
- Činnost jednotlivých věznic je financována ze státního rozpočtu. Věznice vyvíjejí vlastní hospodářskou činnost.

Zákon o Vězeňské službě rozdělil působnost na správní službu, vězeňskou stráž a justiční stráž. Z hlediska požadované odbornosti byla ve správní službě žádoucí převaha civilních funkcí. Byly proto stanoveny taxativně funkce, ve kterých mohou pracovat pouze příslušníci ve služebním poměru. Průběžně došlo k postupnému zcivilňování správní služby. VS zajišťovala aplikaci obecně závazných předpisů, a vydávala interní rozhodnutí a metodické předpisy. Podle Zprávy o stavu vězeňství ČR, kterou předložil ministr spravedlnosti vládě dne 31. 5. 1995 byl současný vývoj transformace vězeňství charakterizován jako etapa dotváření moderního systému zacházení s obviněnými a odsouzenými v intencích Listiny základních práv a svobod. Rok 1992 byl charakterizován jako přelomový, kdy došlo ke zrychlení a prohloubení procesu transformace vězeňského systému na moderní systém souměřitelný s obdobnými vězeňskými systémy západních demokracií. Stalo se tak přijetím vězeňské legislativy.

V té době šlo zejména o dovršení probíhajících transformačních procesů, o stabilizaci jejich výsledků a o zvýšení účinnosti VTOS. K tomu přispělo bezpochyby i přijetí zákona o

výkonu trestu odnětí svobody, jímž byl proces transformace v hrubých obrysech završen. V tomto procesu šlo již zejména o tyto aktuální úkoly:

v souladu s uceleným systémem koordinovaného resocializačního působení zpracovávat, uplatňovat a hodnotit resocializační programy, naplňovat požadavky na efektivní výkon vazby a trestu i ve ztížených podmínkách, daných vysokými počty vězňů s důrazem na práci a vzdělávání odsouzených, realizovat schválenou koncepci zacházení s mladistvými ve VTOS, uskutečňovat soubory specifických opatření, týkajících se zacházení s některými dalšími skupinami odsouzených (doživotní tresty, asociální psychopaté, osoby závislé na návykových látkách atd.) a zvyšovat počet specializovaných oddělení pro tyto skupiny, prosazovat soubor protidrogových opatření ve věznicích, pracovat na koncepci výkonu ochranného léčení ve VTOS, vytvářet, vyhledávat a rozšiřovat vhodné pracovní příležitosti pro odsouzené, rozvíjet spolupráci s církvemi, zájmovými sdruženími občanů a institucemi, které mohou přispět k naplnění účelu VTOS, zvyšovat kapacitu věznic, počty příslušníků a občanských pracovníků v souvislosti nárůstem vězňů, zvyšovat kvalifikaci, profesionalitu a motivaci k práci ve vězeňství, zdokonalovat organizaci a řízení Vězeňské služby (Historická penologie č.4, 2008).

Strategické cíle Vězeňské služby

K naplnění filozofie výkonu trestu odnětí svobody, základního programového prohlášení a základních principů si české vězeňství pro příští desetiletí stanovuje následující strategické cíle:

- Koncipováním a naplněním nové bezpečnostní doktríny, jejímž základem bude komplementární působení prvků vnější bezpečnosti a bezpečnosti dynamické, zajistit přiměřenou míru bezpečnosti a bezpečí pro společnost, vězně a vězeňský personál.
- K objektivnějšímu posuzování a efektivnější eliminaci rizik, představovaných jednotlivými vězněnými osobami, koncipovat a realizovat nově diagnostikování, klasifikaci a umístování vězněných osob; přitom akceptovat principy založené na metodě hodnocení rizik a potřeb.
- Činit kroky k dalšímu zintenzivnění spolupráce s Probační a mediační službou České republiky.
- Zjednodušit strukturu vězeňských zařízení, přičemž základ této struktury budou tvořit pouze tři typy věznic, a to věznice pro výkon trestu odnětí svobody s dozorem, věznice pro výkon trestu odnětí svobody s ostrahou a vazební věznice.

- Na základě zkušeností z rozvinutých vězeňských systémů zvýšit zásadně účast odborných diagnostických pracovišť vězeňské služby při zařazování a přeřazování odsouzených do typů věznic.
- Zpracovat a realizovat strategii zaměstnávání vězňených osob směřující k rozšíření možností zaměstnávání, přitom počítat též se zaměstnáváním během výkonu vazby.
- Činit kroky k žádoucím změnám vězeňské architektury, a to především s cílem modernizace vězeňských zařízení, případně výstavby nových.
- Být moderním, dynamickým systémem, jenž je otevřen odůvodněným změnám. K tomu orientovat vztahy s veřejností, s institucemi a organizacemi, včetně Koncepce aktivních zahraničních kontaktů.
- V návaznosti na koncepční změny ve zdravotnictví veřejném a s ohledem na specifické potřeby vězeňství dořešit systém zdravotnické péče o vězňené osoby i personál.
- Činit kroky k tomu, aby případný další nárůst (nebo stagnace) počtu vězňených osob nebyl důvodem k rezignaci na dosažení strategických cílů.

Současný stav výkonu trestu odnětí svobody

Úroveň výkonu trestu odnětí svobody lze hodnotit mnohem příznivěji oproti úrovni výkonu vazby. Koncept zacházení s vězňenými osobami, jenž byl stanoven na počátku 90. let a vycházel z důkladné diagnostiky, byl ve své době progresivní. Komplexní zprávy o odsouzených byly ve své době dobrým východiskem pro realizaci individuálně zpracovávaných programů zacházení.

Vedle standardního výkonu trestu se dynamicky rozvíjela oblast řešení specifických potřeb některých skupin odsouzených ve specializovaných odděleních. Síť specializovaných oddělení zasahuje do všech typů věznic. Je řešena problematika zacházení s odsouzenými s poruchami duševními a poruchami chování. Individuálně je zacházeno s osobami, jež jsou závislé na požívání alkoholu či drog. Specializovaná oddělení jsou zřízena pro odsouzené pracovně nezařaditelné, invalidní a odsouzené důchodce. Zcela novým prvkem bylo též zřízení specializovaného oddělení pro výkon trestu matek s dětmi do tří let věku. Nepodařilo se však dořešit postavení specializovaných oddělení, jejichž úlohou je výkon ochranného léčení, které ne vždy je soudy uznáváno za plnohodnotné.

Před zcela nové úkoly bude české vězeňství postaveno v souvislosti se zavedením institutu detence. Vybudování detenčních zařízení bude účelné rozdělit do etap. Podle zahraničních zkušeností může potřebná kapacita dosáhnout v českých podmínkách až 500 lůžek. V první etapě, prakticky v současné době, bude zřízeno první detenční zařízení v části

prostor vězeňské nemocnice v Brně. Detenční ústavy budou organizačně samostatnými jednotkami, případně i s vlastní ekonomikou oddělenou od věznic. Rovněž problematice utajovaného svědka je třeba nadále věnovat pozornost.

Dosavadní členění programů zacházení na pracovní aktivity, vzdělávací aktivity, speciálně výchovné aktivity, zájmové aktivity a oblast utváření vnějších vztahů se osvědčilo a je možné je zachovat. Rozsah těchto programů bude nutno v budoucnu rozšířit.

Duchovní služba ve vězeňské službě umožňuje vězněným osobám projevat i aplikovat jejich ústavou zaručené náboženské vyznání, přispívá akcentací duchovních motivů k překonání kriminogenních vlivů a přijetí vlastní viny, změně jejich smýšlení a zlepšení kvality mezilidských vztahů. Podílí se rovněž na přípravě a realizaci programů zacházení a na pomoci propuštěným k plnohodnotné reintegraci do společnosti (postpenitence). Pokud jde o personál, nabízí zájemcům pastorační službu.

Duchovní služba je zásadně dobrovolná a ekumenická, nečiní si nárok na misijní činnost. Klientem není člen té které církve, ale potřebný člověk. Na duchovní službě participují jak členové Vězeňské duchovenské péče a ostatní dobrovolní pracovníci doporučení registrovanými církvemi, tak kaplani VS. Její systém a způsob realizace není nutné v dohledné době zásadně měnit.

Problematika drog je ve vězeňství závažná především proto, že četnost uživatelů drog je ve vězeňské populaci mnohonásobně vyšší než v běžné občanské společnosti. Trvale vysoká pozornost bude ve vězeňství věnována protidrogové politice, aby se výkon trestu odnětí svobody nestal školou drogových zkušeností.

Zásady a směřování protidrogové politiky budou v souladu se strategií protidrogové politiky EU a národní strategií protidrogové politiky vytvářet racionální systém, jehož pilíři budou opatření k maximálnímu zabránění průniku omamných a psychotropních látek do vězeňských objektů a eliminaci jejich užívání vězněnými osobami; zacházení s drogově závislými osobami motivující drogově závislé vězně k uvědomělému se zbavení závislosti na drogách a preventivní opatření k zabránění infekce vězněných osob, dosud neužívajících drogy, drogovou závislostí. Základem protidrogových opatření budou nadále opatření k minimalizaci nabídky a tím k nucené abstinenci. Rozvíjeny budou dále všechny dosavadní preventivní i léčebné přístupy jako činnost protidrogových poraden, bezdrogových zón a specializovaných oddělení pro léčbu drogově závislých. Své opodstatnění má také substitute.

Méně uspokojivých výsledků bylo dosaženo v oblasti zaměstnávání odsouzených. Skutečnost, že většina práceschopných odsouzených nemá možnost pracovat, vyžaduje koncepční řešení. K nápravě přechodné nedůslednosti v pojetí týmové práce při zacházení s vězňenými osobami byly vytvořeny předpoklady převedením dozorců zpět do působnosti oddělení výkonu trestu. Propracován byl rovněž systém vnitřní diference.

Materiální podmínky pro realizaci programů zacházení se zlepšily. Uplatňování progresivnějších metod je však limitováno zastaralou vězeňskou architekturou, vycházející z kolektivního ubytování. Schází především prostory k realizaci aktivit programů zacházení. Dalším limitujícím faktorem je nepříznivý vliv kolísání počtu vězňených osob, jenž se pohyboval v rozsahu od 16 200 do 23 800. Trvalým problémem je přeplněnost věznic, což zapříčiňuje, že stále nejsme schopni zajistit ubytovací plochu na jednoho odsouzeného požadovanou evropskými standardy.

Klasifikace odsouzených

V našem trestním právu se pojem klasifikace odsouzených vůbec nevyskytuje. Užívají se pojmy vnitřní a vnější diference.

Vnitřní diferenciaci provádí sama vězeňská služba, a to na základě komplexních zpráv o odsouzených. Vnější diferenciaci realizují soudy zařazováním dospělých odsouzených v odsuzujícím rozsudku do jednoho ze čtyř typů věznic. Mezi vyspělými státy patříme k posledním, které tento postup uplatňují.

Zahraniční zkušenosti jednoznačně ukazují, že systém zařazování odsouzených do jednotlivých skupin vnější diference přednostně podle trestněprávních kritérií je již překonán a v zemích s vyspělými penologickými systémy není uplatňován. Požadavek přistoupit k novému způsobu klasifikace odsouzených je tedy dostatečně odůvodněný.

Podstatou úspěšné klasifikace je správné a objektivní stanovení kritérií. Na základě výsledků zahraničních výzkumů byly v posledních letech vyvinuty a jsou za takové považovány nástroje hodnocení rizik a potřeb. Úvodní hodnocení rizik a potřeb pachatele trestného činu je zaměřeno na komplexní přezkoumání jeho minulosti a vyžaduje personál se specifickými znalostmi, kvalifikací a zkušenostmi.

Metoda hodnocení rizik a potřeb, jak je tato metoda nazývána, je aplikována opakovaně v průběhu vývoje odsouzeného. Tímto jsou respektovány soudní nálezy Evropského soudu pro lidská práva, jež zdůrazňují, že nebezpečnost není ani nezbytným, ani trvalým rysem pachatele trestné činnosti. Přechod od konceptu komplexních zpráv ke

konceptu posuzování rizik a potřeb představuje zásadní, v podstatě revoluční změnu v pojetí klasifikace i zacházení s vězňnými osobami.

Důležitým předpokladem přechodu na klasifikaci odsouzených na základě hodnocení rizik a potřeb je návaznost na následné zařazování odsouzených do jednotlivých typů věznic.

Změna v pojetí klasifikace, diferenciaci a zařazování nebude jednoduchá a bude vyžadovat především:

- přípravu a přijetí novel příslušných zákonů, jež mají ke klasifikaci, diferenciaci a zařazování odsouzených vztah;
- důkladnou teoretickou přípravu založenou na dalším studiu zahraničních zkušeností a přípravu ucelené koncepce přechodu na nové pojetí;
- zpracování podrobné metodiky hodnocení rizik a potřeb s využitím též aktuálně realizovaných projektů pod názvem „Transition Facility“ v těsné spolupráci s Probační a mediační službou ČR;
- výcvik personálu k uplatňování metody hodnocení rizik a potřeb.

Programy zacházení

Individualizace zacházení s odsouzenými na základě hodnocení rizik a potřeb bude základním předpokladem pro realizaci programů zacházení. Členění programů je možné ponechat v dosavadní podobě. Přesto bude při realizaci programů nutné věnovat pozornost jejich počtu podle zásady ne mnoho a formálně, ale raději méně a efektivně. Dále bude nutné zejména aktualizovat a přizpůsobit programy podle jednotlivých oblastí (pracovní, speciálně výchovné, vzdělávací a zájmové aktivity a oblast utváření vnějších vztahů) tak, aby logicky navazovaly na systém hodnocení rizik a potřeb (www.is.muni.cz, 24.2.2010, 16:25).

Vzdělávání ve vězeňském systému představuje širokou škálu aktivit, od výuky negramotných až po vysokoškolské studium.

Nabytím účinnosti z.č. 561/2004 Sb. (nový školský zákon), došlo k poměrně zásadní změně v postavení školy pro vězňné osoby.

Nový školský zákon stanoví v §172 odst. 3, že „Ministerstvo spravedlnosti zřizuje a zrušuje střední školy Vězeňské služby a školská zařízení jim sloužící a školy a školská zařízení pro osoby ve výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody“. V § 8 odst. 3 citovaného zákona je uvedeno, že „Ministerstvo obrany, Ministerstvo vnitra a Ministerstvo spravedlnosti zřizuje školy a školská zařízení jako organizační složky státu“. Pojem „organizační složka státu“ je definován zákonem č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v

právních vztazích. Zřizovatelé škol měli podle tohoto zákona podat návrh na zařazení jimi zřizovaných škol do školského rejstříku nejpozději do 31.3.2006.

Zřízení Středního odborného učiliště Praha (SOU) ve smyslu nového školského zákona:

pro vězněné osoby jako organizační složky státu by v praxi znamenalo vytvoření zcela nového právního subjektu postaveného mimo Vězeňskou službu ČR (dále jen VS ČR). Toto řešení se však ukázalo jako neakceptovatelné, zejména z důvodů, že:

- a) VS ČR by byla při vzdělávání vězňů odkázána na služby subjektu mimo ni, přestože je jí ze zákona uložena povinnost zajistit vzdělávání těmto osobám,
- b) majetek SOU by musel být vyčleněn z majetku VS ČR, přestože všechno vybavení učeben a dílen k výuce odborného výcviku je dislokováno ve věznicích,
- c) pracovníci SOU by přestali být zaměstnanci VS ČR a do věznic by vstupovali jako „hosté“, bez jakéhokoliv právního vztahu k Vězeňské službě i k vězňům.

Provedená opatření:

Z iniciativy VS ČR se uskutečnilo jednání s pracovníky legislativního odboru Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, ze kterého vyplynulo, že optimálním řešením problematiky oblasti vzdělávání vězňů by byla změna školského zákona v tom smyslu, aby „škola pro vězněné osoby“ byla zřízena jako organizační jednotka Vězeňské služby ČR. V tomto smyslu byl připraven i legislativní návrh změn příslušných zákonů, který byl projednán vedením Vězeňské služby s několika poslanci, kteří jej následně uplatnili v poslanecké sněmovně Parlamentu ČR. Návrh sice nebyl v prvním kole přijat pro malý počet poslanců přítomných při hlasování, v dalším pokusu již ale úspěšně poslaneckou sněmovnou prošel. V důsledku uváděných změn došlo následně v průběhu školního roku 2007/2008 k významným legislativním a organizačním změnám v postavení Středního odborného učiliště (SOU). SOU mělo na základě platných předpisů (zejm. NMS č.1/2007, kterým se zřizuje škola pro obviněné a odsouzené osoby a NGŘ č. 39/2007, kterým se vydává organizační řád Středního odborného učiliště) začít působit již od 1. ledna 2008 jako samostatná organizační jednotka Vězeňské služby ČR. K tomu se ale nepodařilo zajistit nutné programové vybavení pro provádění potřebné agendy. Pro zcela samostatné působení SOU nebyly dořešeny nutné technické zabezpečení spočívající v zprovoznění Vězeňského informačního systému (VIS) pro SOU. Důsledkem toho nemohlo a zatím stále nemůže SOU plně uskutečňovat stanovené úkony samostatně, ale pouze prostřednictvím příslušných odborů generálního ředitelství.

Pracovníci školských vzdělávacích středisek, kteří byli do 31. 12. 2007 personálně vedeni v příslušných věznicích, byli do SOU jako organizační jednotky Vězeňské služby ČR převedeni k 1. 1. 2008.

Současné personální obsazení se vzhledem ke specifické organizaci SOU, kdy je řada činností zajišťována na základě „součinnostních dohod“ s generálním ředitelstvím a jednotlivými věznicemi, kde jsou zřízena školská střediska, ukázalo jako dostatečné. V souvislosti se zřízením středního odborného učiliště jako samostatné organizační jednotky Vězeňské služby ČR, došlo rovněž k centralizaci pracovních činností zejména v oblasti ekonomické a personální. Jedná se o účetnictví a účetní evidenci, zajišťování a správu majetku, materiálovou evidenci, materiálové účetnictví, správu rozpočtu a personalistiku. K tomu, aby SOU mohlo působit zcela samostatně, však bylo nezbytně nutné dořešit Vězeňský informační systém (VIS) pro SOU.

Z hlediska organizačního se jednalo o zavedení zcela nového systému, kdy se na zajištění určitých činností pro ředitelství SOU začalo podílet generální ředitelství Vězeňské služby ČR a obdobně se věznice, kde jsou zřízena školská vzdělávací střediska podílela na zajištění určitých činností pro tyto odloučená pracoviště SOU. Provádění se realizuje na základě „součinnostních dohod“. Z dosavadní praxe vyplývá, že tento systém je výhodný zejména při snižování nároků na počty pracovníků SOU v administrativní oblasti a tím přispívá k úsporám finančních prostředků (Pechar, 2009).

V současné době lze konstatovat, že české vězeňství se dostalo na úroveň srovnatelnou s vyspělými evropskými státy.

Bohužel dnes stále postrádáme výzkumný ústav penologický, který byl zřízen v roce 1966 v Praze a byl součástí Sboru nápravné výchovy. Výzkumný ústav penologický se významnou mírou podílel na mnoha výzkumných úkolech s dalšími odbornými pracovišti, zabývajícími se kriminologií a kriminalitou, významné byly překlady cizí forenzně psychologické a penologické literatury, metodická pomoc specialistům (pedagogům, psychologům, sociálním pracovníkům) pracujícím v terénu přímo s vězni, zavádění a proškolení výchovných pracovníků ve skupinových terapeutických metodách atd. Pro psychology to byly semináře k osvojení diagnostických metod, jejich překlady či aplikace pro penologickou praxi. Činnost VÚPen je zejména spjata se jménem Jiřího Čepeláka, který mu vtiskl charakter významného a respektovaného vědeckého pracoviště. VÚPen byl zrušen v roce 1980 a ani po roce 1989 nebyla činnost obnovena, penologickým výzkumem se v

podstatě okrajově zabývá Instiut pro kriminologii a sociální prevenci v Praze. V roce 2002 bylo v Institutu vzdělávání Vězeňské služby zřízeno oddělení vědecko-výzkumné činnosti. (Sochůrek, 2007, 31 s.).

2. Vzdělávání odsouzených

2.1 Nabídka vzdělávání odsouzených

Dnes se v každém vězeňském zařízení připravuje resocializační program umožňující všem vězňům věnovat se výchovně-vzdělávacím činnostem podle jejich zájmu a potřeby. Cílem těchto programů je především umožnění větší šance plnohodnotného navrácení odsouzeného jedince do společnosti, zlepšení jejich morálky a chování. Resocializační program je sestavován dle metodického listu ředitele odboru výkonu vazby a trestu Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky. Na základě komplexní zprávy, nabídne vězňice odsouzenému výběr z alternativních programů, vycházejících ze závěrů odborných vyšetření specializovaného oddělení výkonu trestu. Nemusí jít o výběr celého programu, nýbrž stačí pouze jeho část. Pokud má však stanoveny speciálně výchovné aktivity, jsou pro něj povinné.

Ve výchovně-vzdělávacím procesu je třeba vězňům v rámci možností umožnit dokončit docházku do základní, popř. zvláštní školy, vyučit se ve vybraných oborech, zaučit se ve vybraných oborech, studovat na střední škole, vysoké škole, navštěvovat kurzy pro zvýšení nebo rozšíření kvalifikace v dělnických profesích, navštěvovat rekvalifikační kurzy. Klíčovou úlohu v předcházení patologických jevů, nevyjímaje kriminality, sehrává sociální prevence. Vzhledem k existujícím statistikám je zaměřena především na děti a mladistvé. Tyto statistiky zřetelně vypovídají o údajích jedinců, kteří začínají páchat trestnou činnost již v ranném věku. Hlavní úlohu v prevenci má rodina, škola, práce a aktivity ve volném čase. I když v rámci primárních, sekundárních a terciárních preventivních aktivit můžeme v naší společnosti trestnou činnost jedinců eliminovat, přesto počet uvěznění mladistvých, ať už do vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody, stoupá. Pokud dojde k uložení trestu odnětí svobody a uvěznění mladistvého delikventa, zdůrazňuje se především výchovná funkce trestu. V rámci výkonu trestu jsou odsouzení povinni plnit si povinnosti vyplývající z právních předpisů a z vnitřního řádu vězňice. Konkrétní činnosti, které se odsouzení musí účastnit, nebo které může vykonávat, vyplývají z „Programu zacházení“.

Program zacházení vytváří celý kolektiv specialistů věznice, psycholog, pedagog, lékař a vychovatel. Je vytvářen s ohledem na délku trestu, charakteristiku osobnosti, příčiny a druhy trestné činnosti. Program zacházení obsahuje konkrétní cíl působení na odsouzeného a metody zacházení s odsouzeným, aby došlo především k naplnění účelu výkonu trestu, k trvalé změně chování. Tento program zacházení odsouzený podepíše. Programy zacházení se u mladistvích vzhodnocují jednou za měsíc, stejně jako u odsouzených v typu věznice s dohledem. U Odsouzených zařazených do typu věznice s dozorem se programy vyhodnocují jednou za dva měsíce, odsouzeným z ostrahy jedenkrát za tři měsíce a těm, kteří jsou soudem zařazení do zvýšené ostrahy jedenkrát za šest měsíců.

Vězeňská služba osobám ve výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody nabízí možnost vzdělávání v pěti základních typech.

Stupně vzdělávání

1. Doplnění základního vzdělání
2. Odborný kurz
3. Učební obor
4. Maturitní studium
5. Vysokoškolské studium

Formy vzdělávání

Doplnění základního vzdělání. Provádí se dvojím způsobem. Za prvé spočívá ve výuce zabezpečované SOU VS ČR a má pouze charakter rozšíření znalostí na úrovni prvního nebo druhého stupně základní školy podle daných znalostí toho kterého žáka. Na závěr se odsouzenému vystaví doklad – potvrzení a absolvování kurzu zaměřeného na rozšíření znalostí v rozsahu základní školy.

Druhým způsobem je realizace dokončení základní školy, kterou po dohodě provádí místně příslušná základní škola z regionu, kde se dané vězeňské zařízení nachází. V rámci dohod s příslušnou školou se na výuce podílí rovněž někteří pedagogičtí a výchovní pracovníci věznic, kteří pro tuto činnost splňují kvalifikační předpoklady. Po jejím ukončení vydá škola absolventovi vysvědčení.

Dokončení základního vzdělání vězněným osobám, kteří ho do nástupu k výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody neukončili, je Vězeňská služba povinna z příslušného zákona toto ve vězení zabezpečit.

Odborný kurz

Vzdělávání je prováděno dvojím způsobem.

Za prvé spočívá v účasti na vzdělávání prováděné v rámci SOU VS ČR. Jeho popis je proveden v následující samostatné kapitole věnované pouze SOU VS ČR. Zvýšení kvalifikace odsouzených v odborných kurzech mimo SOU VS ČR zprostředkovávají zpravidla věznice, kde nejsou zřízena školská vzdělávací střediska SOU. Kurzy jsou zaměřeny na zdokonalování profesních dovedností odsouzených, kteří jsou v dané věznici pracovně zařazeni na některé z dělnických profesí. Náklady na tyto odborné kurzy odsouzení nehradí z vlastních prostředků.

Získání výučního listu

Výuční list mohou odsouzení v trestu odnětí svobody získat především prostřednictvím SOU VS ČR. Studium probíhá formou denního studia a večerního studia. Učební obory jsou zaměřeny zejména na kovoobrábění. Jednotlivé učební obory jsou převážně dvouleté, z důvodu, aby mohli odsouzení započaté vzdělání ještě v trestu odnětí svobody dokončit. Současně se přihlíží k jejich schopnostem zvládnout studijní nároky.

Maturitní studium

Tento stupeň vzdělání je realizován pouze ve Věznici Valdice. Umožňuje tak odsouzeným umístěným do přísnějších typů věznice (ostraha, zvýšená ostraha), kteří jsou odsouzeni k delším trestům odnětí svobody, aby si zde zvýšili stupeň vzdělání studiem na střední škole, které je ukončeno maturitní zkouškou.

Vysokoškolské studium

Vysokou školu mohou ve věznici studovat odsouzení, kterým kromě podmínek stanovených danou školou, toto umožňuje legislativní rámec Vězeňské služby. Vysokoškolští studenti – odsouzení, se za tímto účelem přemísťují do Vázební věznice Brno.

2.2 Střední odborné učiliště a odborné učiliště Vězeňské služby ČR

Střední odborné učiliště, učiliště a odborné učiliště Vězeňské služby České republiky (SOU), které bylo nově zřízeno v roce 1992 a zařazeno do sítě škol České republiky v roce 1996, navázalo na činnost dřívějšího učiliště Sboru nápravné výchovy.

Novelizací zákona č. 564/1990 Sb. zákonem č.139/1995 Sb. musela všechna SOU opětovně podat žádost o zařazení do sítě škol podle nových předpisů. Podle těchto předpisů musí být všechny třídy školy umístěny v územní působnosti jednoho školského úřadu. Vzhledem k tomu, že vzdělávání občanů ve výkonu odnětí trestu svobody je specifickou záležitostí (SOU není finančně napojeno na školský úřad a stávající organizace SOU je výhodnější než zřizování samostatných učilišť v jednotlivých věznicích), rozhodlo ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR o udělení výjimky. Na jejím základě bylo Střední odborné učiliště, Učiliště a Odborné učiliště vězeňské služby ČR zařazeno s účinností od 20. 6. 1996 do sítě škol, předškolních zařízení a školských zařízení České republiky. Odloučená pracoviště školy se nacházejí ve *věznicích v Opavě, Pardubicích, Plzni, ve věznici Rýnovice, Valdice a Všehrdy*.

Střední odborné učiliště Vězeňské služby České republiky (dále jen SOU VS ČR) je zřízeno jako jedna škola sdružující tři typy škol:

- **střední odborné učiliště**, kde se vyučují učební obory pro úspěšné absolventy základních škol,
- **učiliště**, kde se v učebních oborech vzdělávají žáci, kteří základní školu ukončili v nižším než 9. ročníku nebo 9. ročník nedokončili úspěšně,
- **odborné učiliště**, kde se v učebních oborech s upravenými učebními osnovami vzdělávají žáci ze zvláštních škol.

Získání výučního listu, vysvědčení z kurzu o doplnění základního vzdělání nebo z jiného odborného kurzu je pro odsouzené stěžejním z hlediska lepšího zapojení do občanského života po propuštění z výkonu trestu. Dosažené vysvědčení a výuční listy jsou celostátně platné, tak jako na každé jiné střední škole, a důležitým faktorem pro odsouzené je skutečnost, že v získaných osvědčeních není uvedeno, že byly dosaženy ve výkonu trestu odnětí svobody. SOU významně přispívá k naplnění zákona č.169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, který nahlíží na vzdělávání jako na důležitý faktor směřující k vytvoření předpokladů pro pozdější samostatný způsob života odsouzeného (<http://www.vscr.cz>, 20.12.2009, 11:55).

2.3 Vzdělávání ve věznicích

Formální vzdělávání (ve smyslu vzdělávání v určitém oboru ukončené výučním listem, vysvědčením, potvrzením či osvědčením) je ve věznicích zajišťováno několika způsoby. Na základě dohody Ministerstva spravedlnosti (dále jen "MS") s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen "MŠMT") z roku 1992 vydalo Ministerstvo spravedlnosti Nařízení ministra spravedlnosti č. 1/1994 o zřízení středního odborného učiliště, učiliště a odborného učiliště (dále jen "SOU"), které zajišťuje vzdělávání odsouzených v průběhu pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody. MS spravuje SOU po stránce finanční a organizační a MŠMT z hlediska metodického vedení, neboli akreditace. Kontrolu nad výukou vykonává Česká školní inspekce. V současné době je zřízeno sedm školských vzdělávacích středisek (dále jen "ŠVS"), a to ve věznicích Opava, Pardubice, Plzeň, Rýnovice, Valdice, Všehrda a od roku 2003 ve Světlé nad Sázavou. Dle vyjádření ředitele SOU je již vypracován projekt na vytvoření ŠVS ve věznici Vlnařice.

Vyučení odsouzení získávají výuční list, na němž není uvedeno, že vyučení probíhalo během výkonu trestu odnětí svobody, což lze považovat za významný motivační faktor pro rozhodování odsouzených o zahájení studia ve výkonu trestu odnětí svobody. V případě, že odsouzený nebyl propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody dříve než mohl ukončit studovaný obor, např. z důvodu podmíněného propuštění, umožňuje VS ČR dokončení studia v místě, kde bylo zahájeno, tedy ve věznicích. Ve školním roce 2001/2002 přišlo na závěrečné zkoušky 9 propuštěných žáků. Úspěšnost studia je poměrně vysoká, z 276 žáků jich 79% ukončilo ročník a 97% úspěšně složilo závěrečné zkoušky, neboli získalo výuční list. Největší průměrný počet žáků se učí ve věznici Rýnovice, která jako jediná otevřela tříletý učební obor obráběč kovů. Ostatní obory jsou pouze dvouleté.

Nejčastěji vyučovaným, ale také nejnaplněnějším zaměřením pro muže a mladistvé muže, byl učební obor obrábění kovů. Vyučuje ve dvou ŠVS, v Rýnovicích a Valdicích, a v roce 2001/2002 do nich bylo zařazeno 129 žáků. Dalším poměrně naplněným oborem je strojírenská výroba. Vyučuje se v ŠVS Plzeň a Všehrda s 25 a 9 žáky. Dále je možné vyučit se v oboru elektrotechnická výroba (ŠVS Opava, Všehrda), stavební výroba, zpracování dřeva, květinářské práce a provoz společného stravování. Tyto obory se však vyučují pouze v ŠVS Všehrda.

Pro ženy a mladistvé ženy je zřízen učební obor výroba konfekce s 25 žákyněmi v Pardubicích. V souvislosti s reprofilací věznic bylo počátkem roku 2003 zřízeno nové ŠVS ve Světlé nad Sázavou, kam se budou přesouvat ženy odsouzené k výkonu trestu odnětí svobody ve věznici typu dohled, dozor a ostraha. Zde bude zahájena výuka učebního oboru výroba konfekce.

Formální vzdělávání ve věznicích však může být zajišťováno i jiným způsobem než dohodou MS a MŠMT. Model navázání spolupráce se soukromým odborným učilištěm vyzkoušela věznice Heřmanice. Ve školním roce 2001 - 2002 navázala věznice spolupráci s nedalekým Středním odborným učilištěm Dako a zahájila tak výuku 3-letého učebního oboru zámečnický. Specifika výuky uvedenou formou spočívají v tom, že odborné předměty vyučují zaměstnanci učiliště, předměty všeobecné vyučují zaměstnanci věznice jako další pracovní úvazek pro SOU Dako, nikoli v rámci svých povinností ve věznici. Učební obor byl otevřen pouze jednou, a to v uvedeném školním roce, další 1. ročník bude otevřen až po ukončení vyučení prvních zařazených. Výuku nastoupilo 26 odsouzených. 2. ročník ukončilo 13 odsouzených, přičemž pouze jeden byl z učení vyřazen pro nedostatečné studijní výsledky. Ostatní byli podmíněně propuštěni z výkonu trestu odnětí svobody. Přístup a aktivitu vedení věznice Heřmanice ke vzdělávání odsouzených je nutné ocenit. Jediný nedostatek, který v uvedeném způsobu vzdělávání spatřujeme, spočívá ve věkové hranici 26 let pro přijetí odsouzeného do učebního oboru. Tento nedostatek však nelze hodnotit příliš negativně, neboť odsouzení starší 26 let jež projevují zájem o vyučení v oboru, mohou být přemístěni do jiných věznic, ve kterých jsou zřízena SVŠ, a v nich zařazeni do studia.

Další způsob vzdělávání odsouzených probíhá ve formě akreditovaných kurzů, které organizují jednotlivá ŠVS, případně v rámci ŠVS některé firmy, které ve věznicích podnikají. Tyto kurzy mají různé délky trvání, a to od 32 hodin během třech týdnů v kurzu tvorby www stránek až po 146 hodin v průběhu 5 měsíců v kurzu malíř - natěrač či kurs společné stravování nebo brusič skla v rozsahu 1102 hodin v průběhu 10 měsíců. Do takových kurzů bylo ve školním roce 2001/2002 zařazeno 388 žáků.

Vězeňská služba ČR (dále jen "VS ČR") není oprávněna, resp. akreditována MŠMT k výuce v rozsahu základní devítileté školy, proto byly vytvořeny kurzy dokončení základního vzdělání a přípravné kurzy za účelem nástupu do oboru ŠVS či zvláštní školu. Ve školním roce 2001/2002 bylo do těchto kurzů zařazeno 96 odsouzených a dalších 75 odsouzených do

jazykových kurzů (Aj, Nj a čeština pro cizince). Absolvování těchto kursů není formálně dokládáno žádným závěrečným vysvědčením či dokladem (www.helcom.cz, Český helsinský výbor, 20.10.2009, 13:52).

Posláním SOU, U a OU VS ČR je naplňovat ta ustanovení zákona o výkonu trestu odnětí svobody, která ukládají Vězeňské službě zahrnout do forem zacházení s odsouzenými vzdělávání jako nedílnou součást programu zacházení s odsouzenými, jednu z možností usnadnění návratu vězňů do občanského života. Důraz je přitom kladen na vzdělávání kategorie mladistvých odsouzených a odsouzených věkem blízkých mladistvým. Vzdělávání se stalo vedle pracovních, terapeutických a zájmových aktivit nedílnou součástí programu zacházení, zpracovávaného věznicí pro každého odsouzeného. U mladistvých odsouzených je věnována jejich vzdělávání a přípravě na povolání prvořadá pozornost. Výchova mladistvého a jeho příprava na budoucí povolání je chápána jako účel výkonu trestu.

Střední odborné učiliště VS ČR (příloha č.3) má svá odloučená pracoviště, „Školská vzdělávací střediska“ (dále jen ŠVS), v šesti věznicích:

ŠVS Věznice Opava

Výuka ve dvouletém učebním oboru *Elektrotechnická výroba* probíhá formou denního studia, kromě toho jsou organizovány kurzy *Dělník v elektrotechnice* a to zejména pro mladistvé, kteří nemají dostatečnou délku trestu, aby mohli absolvovat celý učební obor. V tomto kvalifikačním kurzu je průměrně zařazeno cca 18 žáků, kurs je ukončen závěrečnou zkouškou a absolventi obdrží vysvědčení o absolvování kursu dle vyhlášky ČÚBP č.50/1978 Sb. Mladiství, kteří jsou propuštěni z výkonu trestu odnětí svobody před ukončením studia mají možnost dokončit učební obor externí formou a vykonat v ŠVS závěrečné zkoušky. Každoročně je tato možnost využívána. V rámci regionu spolupracuje ŠVS s Integrovanou střední školou (středisko odborného vzdělávání) a s Obchodní akademií, zejména při zajišťování externích učitelů a organizaci záúčních kursů (<http://www.vscr.cz>, 5.1.2010, 9:10).

ŠVS Věznice Pardubice

ŠVS Pardubice tradičně vzdělává jako jediné odsouzené ženy dospělé i mladistvé, ale v poslední době také odsouzené muže. Občanům ve výkonu trestu se zde tedy poskytuje základní nabídka forem k přípravě pro výkon dělnických povolání a odborných činností v učebních a studijních oborech. Vzdělávání odsouzených je realizováno dle plánu práce ŠVS, přizpůsobeno aktuální situaci a dle závěrů pedagogických rad SOU a pokynů ředitele SOU.

Skladba a rozsah forem vzdělávání je zachována, neboť ji považujeme za optimální z pohledu pedagogické kapacity, časového rozvrhu dne, charakteru a složení odsouzených žen a mužů a dalších podmínek věznice.

Personální situace je stabilizována, ŠVS má v rámci věznice postavení samostatného oddělení. Personální naplnění odpovídá požadavkům výuky, avšak nedisponuje naprosto žádnou rezervou v případě nepřítomnosti vyučujících. Dlouhodobější plánovaná absence (lázně, operace atd.) je zajištěna uzavřením dohod o činnosti s externími učiteli, přesčasovou prací, či navýšením pracovní doby.

Učební obory jsou samozřejmě základním pilířem, ale vzhledem ke specifikaci věznice Pardubice je činnost ŠVS zaměřena stejnou mírou na ostatní formy vzdělávání. Zatímco každé ŠVS má možnost provádět výběr do SOU z velkého počtu odsouzených a často i v jiných věznicích, tato možnost pro ŠVS Pardubice neexistuje a okruh výběru je velice zúžený. Musí se rovněž počítat s kratším pobytem ve výkonu trestu odnětí svobody u žen i u mužů, kteří vykonávají trest ve věznici typu s dozorem. Na základě získaných zkušeností nejsou do ŠVS zařazovány odsouzené z typu věznice se zvýšenou ostrahu, pozornost je směřována na nezaměstnané, nekvalifikované, nedostatečně vzdělané až ngramotné. Zohledňuje se také specifika rómského etnika, které tvoří převážnou většinu žákyň ve většině tříd. Důraz je také kladen na vzdělávání mladistvých odsouzených žen a všechny se zúčastňují vzdělávání (<http://www.vscr.cz>, 5.1.2010, 9:35).

ŠVS Věznice Plzeň

Prioritou práce ŠVS je dvouletý učební obor *strojírenská výroba*, kde probíhá výuka prakticky každý den a je rozdělená na praktickou a teoretickou část. V průběhu 1. ročníku též probíhá v rámci výuky kovářský výcvik, zaměřený na základní kovářské operace. Celým vyučovacím procesem prolíná učivo o příslušných bezpečnostních předpisech. K dosažení potřebné koordinace učiva je nezbytná úzká spolupráce učitelů a mistrů odborné výchovy.

Odborný výcvik žáků učebního oboru *strojírenská výroba* probíhá ve dvou dílnách - jedna je koncipována jako dílna pro ruční obrábění kovů, druhá jako strojní dílna, ve které jsou i svářečské boxy a kovářské pracoviště.

Dílny odborného výcviku jsou poměrně velmi slušně vybaveny jak strojovým parkem, tak i náradím a nástroji. Vybavení dílen je podle finančních možností postupně modernizováno a rozšiřováno.

ŠVS zajišťuje i vzdělávání mladistvých obviněných. : Tato výuka probíhá dvakrát v týdnu . Jejím cílem je překlenout dobu, kterou mladistvý obviněný na vazbě stráví a v jejím průběhu systematicky oživovat vědomosti v základní školy. Pokud žák splní podmínky docházky a projeví vědomosti požadované úrovně, je jeho docházka ukončena vydáním vysvědčení o doplnění kurzu základního vzdělání.

Kurz *natěrač - lakýrník* probíhá ve dvaapůlměsíčních cyklech v celkovém rozsahu 250 vyučovacích hodin. Kurz probíhá denní formou studia a je zakončen zkouškou a vydáním vysvědčení o absolvování kurzu. Zkoušky mají praktickou a teoretickou část a jsou zakončeny pohovorem. Žáci se v průběhu kurzu seznamují s bezpečností práce, požární prevencí, s pracovními pomůckami a materiály, které se používají v lakýrnické technice. Poznávají, jak připravit povrch materiálu před nátěrem, jak odstranit nátěry staré, napouštění materiálu, tmelení, až po konečné emailování a lakování. Závěrečná část kurzu je věnována základům písmomalířské techniky. Zde se žák naučí přímou abecedu hůlkovou, zvětšování obrazců i navrhovat firemní štíty.

Studovat v podmínkách vězeňského režimu je velmi obtížné, pokud nejsou studující ubytováni odděleně od ostatních odsouzených. Proto byla zřízena pro studenty ŠVS oddělená chodba. V tomto směru vyšlo ŠVS vstříc vedení věznice a toto opatření má zajistit klid pro samostudium.

V rámci ubytovny ŠVS jsou ubytováni i odsouzení, kteří projevili zájem o některý druh studia v ŠVS. Rovněž velmi pozitivním rysem je, že žáky ŠVS má v péči stabilně jeden vychovatel.

Již delší dobu je také v provozu tělocvična, které mohou studenti ŠVS využívat třikrát v týdnu. Ve volném čase se žáci mohou věnovat i svým zálibám, jako je například práce v akvaristickém kroužku.

ŠVS Věznice Rýnovice

ŠVS Rýnovice spadá do sítě Školských vzdělávacích středisek zřizovaných jako odloučená pracoviště SOU, U a OU Vězeňské služby ČR v různých věznicích na území České republiky a svoji činnost zahájilo již ve školním roce 1982/83. Od této doby samozřejmě prošlo celou řadou změn a úprav, jak učebních prostor, tak i metodiky výuky.

V současné době rýnovické ŠVS každoročně otevírá dva učební obory – obrábění kovů a obráběč kovů, dále kurz pro doplnění základního vzdělání, kurz pro pologramotné a odborné kurzy obrábění na číslicově řízených strojích a základy práce s PC, do kterých je na začátku každého školního roku zařazováno okolo 130 odsouzených mužů z oddělení věznice s dozorem, ostrahou i zvýšenou ostrahou.

K tomuto účelu slouží tři učebny pro teoretickou výuku, dvě učebny informačních a komunikačních technologií a dílny odborného výcviku. Výuku zajišťuje devět stálých zaměstnanců – pedagogů a mistrů, externě dochází na ŠVS vyučovat čtyři pedagogové ze středních škol v Jablonci nad Nisou. Česká republika a Velká Británie by měly ověřit možnosti implementace švédského modelu distančního vzdělávání vězňů. Dohodli se na tom účastníci prvního setkání partnerů mezinárodního projektu VEPS Virtuální evropská vězeňská škola, které se uskutečnilo 22. až 25. listopadu 2007 v Praze (<http://www.vscr.cz>, 9.1.2010, 17:42).

VEPS je projekt vícestranné spolupráce, který je podprogramem Celoživotního vzdělávacího programu 2007- 2013. Koordinátorem projektu je Evropská asociace pracovníků zabývajících se výchovou a vzděláváním vězňů (EPEA). Partnerskými zeměmi jsou Francie, Irsko, Norsko, Švédsko, Bulharsko, Česká republika, Řecko a Velká Británie.

Partneři projektu ze Švédska a Bulharska v sobotu navštívili školské vzdělávací středisko ve Věznici Rýnovice. Seznámili se jak s fungováním Středního odborného učiliště Vězeňské služby ČR, tak s činností školského střediska Rýnovice. Hlavní pozornost byla věnována možnostem využívání informačních a komunikačních technologií ve výuce. Partneři se domluvili na konkrétních krocích další spolupráce. (<http://www.vscr.cz>, 16.11.2009, 8:20)

ŠVS Věznice Valdice

Pedagogický sbor je složen ze tří učitelů, z nichž jeden je zároveň vedoucím ŠVS, a třemi mistry odborné výchovy. V současné době se připravuje další rozšíření nabídky vzdělávání o nové kurzy. Jde o kurz *Kuchař* a o *jazykový kurz němčiny*. Tím dojde

k vytvoření poměrně bohatého souboru vzdělávacích programů, ve kterém si každý zájemce o vzdělávání jistě pro sebe najde ten nejvhodnější. *Obrábění kovů* je dvouletý učební obor pro odsouzené s ostrahou, s odpovídajícím zdravotním stavem i délkou zbývajících trestu, *Obráběč kovů* je tříletý učební obor pro vybrané absolventy dvouletého učebního oboru.

Kurz němčiny je desetiměsíční kurz, *Knihář* a *Maliř - natěrač* jsou pětíměsíční, *Základy práce s počítači* pak osmitýdenní kurzy. Kurz *Kuchař* je tříměsíční. Tyto kurzy probíhají pouze v dopoledních hodinách. Jsou vhodné pro nezaměstnané nebo pro pracující ve směnných provozech. Jsou určeny pro odsouzené, zařazené k výkonu trestu do věznice s ostrahou („c“), pouze kurz kuchař je i pro odsouzené, zařazené do typu věznice se zvýšenou ostrahou („d“), s odpovídajícím zdravotním stavem a s dostatečnou délkou trestu. U absolventů kurzu kuchař je předpoklad pracovního zařazení do vězeňské kuchyně. *Brusič skla* je desetiměsíční kurz určený pro nezaměstnané odsouzené se zájmem pracovat po absolvování kurzu na provozu brusírna skla. Výuka probíhá v dopoledních hodinách a účastníci tohoto kurzu jsou po dobu jeho trvání zařazeni do kategorie pracující. Kurz je určen pro odsouzené s delší délkou zbývajících trestu. Mohou být do něho zařazeni odsouzení z věznice typu s ostrahou i se zvýšenou ostrahou.

Kurz *Svářeč* trvá 4 - 6 týdnů dle druhu. Je vhodný pro pracující v údržbářských provozech. Tento kurz je za finanční úhradu (po dohodě je možno proplatit pracovištěm). Jeho absolventi získají státní svářečský průkaz. Držitelé svářečských průkazů si mohou během probíhajícího kurzu provést prodloužení platnosti průkazu.

Kurz k doplnění vzdělání poskytovaného základní školou je desetiměsíční kurz probíhající v odpoledních hodinách určený pro nezaměstnané a pracující odsouzené se zájmem připravit se na další studium učebního oboru. Je určen pro odsouzené s ostrahou. *Přípravný kurz* je čtyřtýdenní kurz určený pro uchazeče v učebním oboru. Úspěšní absolventi všech kurzů získají vysvědčení o absolvování kurzu. Od roku 1996 byl zaveden kurz *Základy práce na PC*, který seznamuje žáky s výpočetní technikou a s nejrozšířenějšími kancelářskými programy, ať se jedná o textový nebo tabulkový editor. O tento kurz je mezi odsouzenými značný zájem, neboť i oni si uvědomují stále více rostoucí vliv výpočetní techniky na člověka, na jeho práci, vzdělávání i oddech.

ŠVS Věznice Všechny

Od 1. 9. 1989 do 30. 6. 2000 prošlo školským vzdělávacím střediskem 1700 odsouzených žáků, z nichž 402 žáků získalo výroční vysvědčení, 387 žáků získalo osvědčení o zvýšení kvalifikace a 191 získalo výuční list učebního oboru. Jedním z nejdůležitějších úkolů je zajistit pro mladistvé odsouzené možnost doplnění nebo rozšíření vzdělání a tím je připravit na návrat do občanského života. Pro splnění tohoto úkolu je ve věznici vytvořeno Školské vzdělávací středisko (dále jen ŠVS), které je odloučeným pracovištěm *Středního odborného učiliště, Odborného učiliště a Učiliště Vězeňské služby ČR*. Učiliště je začleněno do sítě středních škol MŠMaT ČR a z hlediska systému výchovně vzdělávací činnosti a platnosti zde získaných dokladů o získaném vzdělání je naprosto kompatibilní s civilním sektorem. Pedagogický tým ŠVS tvoří v současné době 5 učitelů a 12 mistrů odborné výchovy.

Od roku 1997 činí průměrný stav ŠVS cca 90 žáků denního studia, kteří se zde vzdělávají :

- a) v šesti dvouletých učebních oborech:
- zedník	- zámečnick
- zahradník	- truhlář
- kuchař	- elektrikář
- b) v šesti pětíměsíčních rekvalifikačních kurzech:
- zedník	- zámečnick
- zahradník	- truhlář
- kuchař	- elektrikář
- c) v pětíměsíčním záučním kurzu:
- kovář

Časový objem výuky studijních oborů:

Výuka všech třinácti výše uvedených studijních oborů je realizována formou denního studia o shodném objemu 7 hodin každodenní výuky, tzn. 35 hodin týdně.

Kromě denního studia jsou v ŠVS realizovány též kratší formy vzdělávání, které probíhají pro žáky školy a pracující odsouzené v odpoledních hodinách a pro ostatní nezařazené odsouzené též v dopoledních hodinách.

Jedná se o:

- d) pět tříměsíčních kurzů:
- kurz techniky administrativy
 - kurz ovládání počítače pro začátečníky
 - kurz ovládání počítače pro středně pokročilé
 - kurz ovládání počítače pro pokročilé
 - kurz německého jazyka

Časový objem výuky odborných kurzů:

Výuka výše uvedených tříměsíčních odborných kurzů je realizována formou studia při zaměstnání, z toho u kurzu techniky administrativy a kurzu německého jazyka o shodném objemu 4 hodin týdně a tři kurzů ovládnutí počítače o shodném objemu 8 hodin týdně.

O zájmu, jakému se dnes těší vzdělávání mezi mladistvými, svědčí i to, že téměř polovina mladistvých ukončila studium externí formou, tzn. po vypršení trestu nebo podmíněném propuštění z výkonu trestu. Školské vzdělávací středisko tak ve spolupráci především se sociálními pracovníky věznice podporuje významnou měrou program postpenitenciární péče a účinně napomáhá znovuzařazení svých žáků do občanské společnosti (<http://www.vscr.cz>, 29. 12. 2009, 13:38).

Středoškolské vzdělávání

Střední vzdělávání v intencích nového školského zákona rozvíjí vědomosti, dovednosti, schopnosti, postoje a hodnoty získané v základním vzdělávání. Poskytuje žákům obsahově širší všeobecné vzdělání nebo odborné vzdělání spojené se všeobecným vzděláním a upevňuje jejich hodnotovou orientaci. Střední vzdělávání dále upevňuje jejich hodnotovou orientaci. Vytváří předpoklady pro plnoprávný osobní a občanský život, vede žáky k samostatnému získávání informací, pokračování v dalším vzdělávání i k celoživotnímu učení a připravuje je pro výkon povolání nebo pracovní činnosti.

Úspěšným ukončením příslušného vzdělávacího programu středního vzdělávání se dosahuje těchto stupňů vzdělání:

- střední vzdělání
- střední vzdělání s výučním listem
- střední vzdělání s maturitou

Střední vzdělání získá žák úspěšným ukončením vzdělávacího programu v délce 1 roku nebo 2 let denní formy vzdělávání. Střední vzdělání s výučním listem získá žák úspěšným ukončením vzdělávacího programu v délce 2 nebo 3 roky denní formy. Střední vzdělání s maturitní zkouškou získá žák úspěšným ukončením vzdělávacího programu šestiletého nebo osmiletého gymnasia. Střední vzdělávání se dosud uskutečňuje ve třech stále relativně oddělených proudech : všeobecné na gymnáziích, odborně technické, ekonomické, zemědělské a umělecké převážně na středních odborných školách a učňovské na odborných učilištích a středních odborných učilištích. Tato situace již zcela nevyhovuje novým

potřebám, proto je cílem vytvořit otevřený, koherentní a transparentní systém středoškolského vzdělávání, který bude zahrnovat vzájemně prostupné, případně na sebe navazující vzdělávací programy s různým podílem všeobecné, odborné, teoretické a praktické složky vzdělávání. (Švarcová Základy pedagogiky, 2005, 73 s.)

Díky aktivitě duchovního pátera ve Věznici Valdice byla od počátku školního roku 2003/2004 zavedena středoškolská výuka pro přibližně 10-ti odsouzených. První ročník maturitního studia byl zahájen ve školním roce 2004/2004. Původně stanovenou finanční spoluúčasť studentů, která činila 11 tisíc Kč za jeden školní rok se postupně podařilo Vězeňské službě ČR snížit s platností od školního roku 2007/2008 pouze na symbolickou částku 100,- Kč měsíčně.

Zároveň byla za přispění kaplana Věznice Valdice zahájena jednání s Biskupským gymnáziem Bohuslava Balbína v Hradci Králové. Následně došlo s touto školou k dohodě o provádění výuky formou dálkového studia při zaměstnání. Od školního roku 2003/2004 byla zahájena zkušební výuka v přípravném ročníku a od následujícího školního roku započala výuka 1. ročníku tohoto gymnázia. Učitelé dojížděli jednou za měsíc na konzultace a v pololetí proběhly klasifikační zkoušky. Takovým způsobem probíhala výuka v dalších letech. Odsouzení se učili český jazyk, anglický jazyk, dějepis, zeměpis, základy společenských věd, matematiku, fyziku, výpočetní techniku, chemii a biologii. Dálkové studium je velmi náročné a ve výkonu trestu zvláště. Odsouzení mají omezený přístup k učebnicím, část jim zajistilo biskupské gymnázium, zbytek si obstarali odsouzení sami. Tato forma vzdělávání není možná bez samostudia, pro které je třeba silné vůle. Aby odsouzení lépe zvládali jeho obtíže, učili se společně v doučovacím kroužku, ve kterém jim pomáhali spoluvězni s vysokoškolským vzděláním. Na maturity se žáci dlouho připravovali. Největším oříškem byla angličtina, jejíž výuka je v podmínkách valdické věznice velmi náročná. Jedna konzultace za měsíc a samostudium nestačí (České vězeňství, č.4/2008, s. 19).

Poprvé se uskutečnila ústní část maturitních zkoušek ve studijním oboru Ekonomika a podnikání dne 13. června 2006. Za přítomnosti dvou televizních štábů a několika novinářů pět studentů ukončilo maturitní studium. Zkušební komise při vyhodnocení vyjádřila uspokojení nad úrovní znalostí prvních maturantů. „Zkouška z dospělosti“ uzavřela první etapu novodobé spolupráce SOU VS ČR se školami působícími mimo vězeňské prostředí.

Za zmínku stojí skutečnost, že i přes značné bezpečnostní a organizační nároky se zabezpečováním této výuky, zde složil ve školním roce 2006/2007 maturitní zkoušku i v té době nejmladší doživotně odsouzený vězeň v České republice.

Ukázalo se, že vzdělávací projekty tohoto typu mají v moderním vězeňském systému své nezastupitelné místo.

Profil středních škol působící ve Věznici Valdice

1) Ekonomika a podnikání, studijní obor Podnikatel, 63-41-L/505, 63-99-6/0

Vzdělávání pro odsouzené při zaměstnání – forma dálkového studia

Vyučující : Soukromá střední škola podnikatelská – ALTMAN s.r.o. Jičín

Zahájení výuky : září - říjen

Délka studia : 34 měsíců

Vyučované předměty : Český jazyk a literatura, Německý jazyk, Občanská nauka, Dějepis, Zeměpis, Přírodní vědy, Matematika, Ekonomika, Management, Marketing, Účetnictví, Výpočetní technika, Právo, Administrativa, Matematická cvičení

Tříleté maturitní studium je určeno zejména pro absolventy tříletých učebních oborů. Výuka probíhá pouze v odpoledních hodinách. Toto vzdělávání je vhodné jak pro nezaměstnané tak i pro pracující odsouzené. Dané studium je vhodné rovněž pro odsouzené s vysokoškolským nebo středoškolským vzděláním s maturitou, kteří zde mohou studovat pouze odborné předměty, ze kterých mohou následně složit maturitní zkoušku (všeobecně vzdělávací předměty se uznávají z předešlého studia). Finanční spoluúčast studentů 100,- Kč měsíčně.

2) Gymnázium

Studium při zaměstnání - dálkové studium na gymnáziu

Vyučující : Biskupské gymnázium Bohuslava Balbína Hradec Králové

Zahájení výuky : září - říjen

Délka studia : 46 měsíců

Vyučované předměty : český jazyk a literatura, anglický jazyk, základy společenských věd, dějepis, zeměpis, matematika, fyzika, chemie, biologie, informatika.

Čtyřleté maturitní studium je určeno pro absolventy základní školy. Zájemci jsou zařazeni do jednoletého přípravného kursu. Probíhá pouze v odpoledních hodinách. Je vhodné jak pro nezaměstnané, tak i pro pracující.

Od školního roku 2009/2010 již není tato vzdělávací aktivita pro odsouzené v nabídce, neboť gymnázium ukončilo ve Věznici Valdice svou činnost (Pechar, 2009).

2.4 Proč je výhodné studovat v programech celoživotního vzdělávání na VŠ

Činnost vysokých škol upravuje zákon č.111/1998 Sb., o vysokých školách.

Vysoké školy jsou relativně samostatným článkem české vzdělávací soustavy. Jako její nejvyšší článek jsou vrcholnými centry vzdělanosti, nezávislého poznání a tvůrčí činnosti a mají klíčovou úlohu ve vědeckém, kulturním, sociálním a ekonomickém rozvoji společnosti tím, že:

- uchovávají a rozhojňují dosažené poznání a podle svého typu a zaměření pěstují vědeckou, výzkumnou, vývojovou, uměleckou nebo další tvůrčí činnost
- umožňují v souladu s demokratickými principy přístup k vysokoškolskému vzdělání, získání odpovídající profesní kvalifikace a přípravu pro výzkumnou práci nebo jiné náročné odborné činnosti
- poskytují další formy vzdělávání, umožňují získávat, rozšiřovat, prohlubovat nebo obnovovat znalosti z různých oblastí poznání a kultury, a tím se podílejí na celoživotním vzdělávání
- hrají aktivní roli ve veřejné diskusi o společenských a etických otázkách, při pěstování kulturní rozmanitosti a vzájemného porozumění, při utváření občanské společnosti a přípravě mladých lidí pro život v ní
- přispívají k rozvoji na národní a regionální úrovni a spolupracují s různými stupni státní správy a samosprávy, s podnikovou a kulturní sférou
- rozvíjejí mezinárodní a zvláště evropskou spolupráci, jako podstatný rozměr svých činností, podporují společné projekty s obdobnými institucemi v zahraničí, vzájemné uznávání studia a diplomů, výměna akademických pracovníků a studentů (Švarcová I., 2005, 82 s.).

Proto se ukázalo, že jedním z nových trendů českého vězeňství a důležitým ukazatelem pokrokovosti ve vzdělávání je umožnění vězněným jedincům studia na vysoké škole. Studium probíhá distanční formou, převážně ve Vazební věznici Brno, kam tři dny v měsíci docházejí lektoři jednotlivých kurzů. Vysokoškolské vzdělávání je v současné době realizováno Ekonomicko-správní fakultou Masarykovy univerzity, která v rámci *Projektu EPLLA* přišla s nabídkou možnosti celoživotního studia pro osoby ve výkonu trestu od

akademického roku 2003/2004. Vysoká škola uskutečňuje akreditované studijní programy a programy celoživotního vzdělávání, které jsou bakalářské, magisterské a doktorandské. Masarykova univerzita v Brně je veřejná vysoká škola univerzitního typu.

II. Charakteristika celoživotního vzdělávání odsouzených

3. Projekt EPLLA

3.1 Cíl projektu – zmírnění izolace odsouzených

Z výchovných cílů se odvíjejí adekvátní výchovné prostředky i výchovné metody a formy. Cíl výchovy a vzdělávání se v nejobecnější rovině charakterizuje jako plný, všestranný rozvoj osobnosti. Tento cíl formulovala již antická pedagogika a v celém svém pedagogickém díle jej uplatňoval J. A. Komenský: „*Uměním všech umění je vzdělávat člověka, tvora ze všech nejvšestrannějšího a nejzáhadnějšího*“.

Novými trendy v pedagogickém myšlení, výrazně se rozvíjejícími od konce 20. století, je internacionalizace a globalizace, které souvisejí s proměnami světa a jeho vývoje zejména v ekonomické, organizační, komunikační, kulturní a vědecké oblasti. Vyplývá to ze skutečnosti, že na počátku 21. století je celé lidské společenství postaveno před problémem, jak řešit řadu vzájemně souvisejících jevů, většinou globálního charakteru, které se bezprostředně a zásadně dotýkají všech oblastí lidského života, každého jednotlivce i lidstva jako celku. Zvládat projevy tohoto anonymního globálního světového systému znamená uvědomovat si i jeho dimenze a jeho rozpory. Tyto nové skutečnosti se promítají i do vzdělávání. Tento trend se po začlenění naší republiky do Evropské unie ještě zvýraznil. Prohloubila se zejména evropská dimenze ve vzdělávání, která představuje podporu vzájemného porozumění, chápání rozdílů a podobností v evropské kultuře, vzájemné ovlivňování obsahů a orientace vzdělávání (Švarcová, I., 2005, 9 s.).

Realizaci těchto snah napomáhá i projekt EPLLA (Engaging of Prisoners in Life-Long Learning Activities). Ve Vazební věznici Brno ve spolupráci Vězeňské služby ČR VV Brno a Ekonomicko – správní fakulty MU v Brně vznikl v roce 2004 v rámci projektu EPLLA program GRUNDTVIG II, který je jediný v celé republice. Tento projekt vycházel z nemožnosti odsouzených lidí s vyšším vzděláním zvyšovat si během výkonu trestu odnětí svobody svoji kvalifikaci studiem na vysoké škole.

Základními aktivitami projektu GRUNDTVIG jsou:

Evropské projekty spolupráce, Projekty vzájemné výměny zkušeností, Individuální granty, Projekty vytvářené sítí institucí. (Prezentace projektu EPLLA, Interní materiál ESF MU)

Projekt EPLLA – zapojení vězňů do aktivit celoživotního vzdělávání patří mezi projekty vzájemné výměny zkušeností. Předmětem projektu je výměna zkušeností mezi jednotlivými účastnickými zeměmi v přístupech ke vzdělávání vězňů, se zvláštním zřetelem na celoživotní a distanční vzdělávání. Projekt byl zahájen na podzim roku 2002. Hlavním cílem projektu je zapojení vězňů do procesu celoživotního vzdělávání, což má vést ke zvýšení jejich znalostí, vědomostí a pozitivních návyků. Zvýší se tak šance na získání zaměstnání po propuštění a tím se sníží riziko recidivy. Projektu se účastní 5 evropských zemí – Česká republika, Dánsko, Itálie, Malta a Severní Irsko. V rámci projektu EPLLA se uskutečnili workshopy, spojené s návštěvami věznic a prohlídkami vzdělávacích systémů v jednotlivých partnerských zemích a vytvořen společný pracovní tým (<http://www.muni.cz>, 5.5.2009, 20:09).

Účastníky projektu jsou britský North East Institute of Further Higher Education, portugalská Escola Secundaria Sebastio Esilva, školící středisko ARPAT a Oblastní věznice Prato v Itálii, Kopenhagen University v Dánsku a University of Malta. Obecným cílem spolupráce těchto převážně vzdělávacích institucí je podle jejich společného prohlášení “přimět evropskou společnost k upření zájmu na jedince nacházející se ve vězení a podporovat celospolečenskou solidaritu, která by byla schopna předejít deviacím a společenskému vytěsnění vězňů“ (<http://www.info.muni.cz>, 5.5.2009, 20:14).

3.2 Zmírnění rizika opětovné recidivy

Odsouzení lidé s vyšším vzděláním nemají doposud velké možnosti, jak během výkonu trestu zvýšit svoji kvalifikaci studiem na vysoké škole. Studium, které vyhovuje jejich speciálním potřebám musí mít individuální charakter. Celoživotní vzdělávání, které umožňuje přestup do bakalářského kombinovaného studia a dálkové studium on-line těmto potřebám plně vyhovuje. Účastník celoživotního vzdělávání má větší možnosti při rozložení studia jak do času, tak co do náročnosti jednotlivých semestrů. Získání vysokoškolského diplomu dává odsouzeným lepší možnosti zapojit se po propuštění z výkonu trestu do občanského života. Tím VŠ významně přispívá k naplnění zákona č.169/1999 Sb. O výkonu

trestu odnětí svobody, který nahlíží na vzdělávání jako důležitý faktor směřující k vytvoření předpokladů pro pozdější samostatný způsob života odsouzeného.

3.3 Jaké možnosti projekt nabízí

Odsouzení v rámci projektu EPLLA (Engaging of Prisoners in Life-Long Learning Activities) si mohou zvýšit svou kvalifikaci studiem na Ekonomicko-správní fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Studium probíhá formou celoživotního vzdělávání, na bázi kreditového systému, což účastníkům studia umožňuje získávání kreditů použitelných v diplomovém studiu v rámci akreditovaných studijních programů. Nabídka pro studium platí pro všechny odsouzené, umístěné ve věznicích v České republice.

Podmínkou ke studiu je:

- ukončené středoškolské vzdělání s maturitou,
- zařazení v dozoru nebo ostraze,
- dlouhý trest (pro školní rok 2008/2009 konec trestu nebo lhůty podmíněného, propuštění nejdříve za dva roky, tj. v roce 2010),
- dobrý zdravotní stav,
- úhrada školného (podle oboru 15.000-20.000,- Kč za semestr, t. j. celkem asi 80.000,- Kč za celé studium),
- kladné hodnocení a doporučující stanovisko kmenové věznice,
- umístění pro výkon trestu do Vazební věznice v Brně.

Povinnosti studujících odsouzených:

1. Odsouzení zařazení do studijního programu na vysoké škole jsou povinni dodržovat základní povinnosti vyplývající ze zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, a vnitřního řádu oddělení výkonu trestu odnětí svobody s dozorem a ostrahou.
2. Odsouzení zařazení do studijního programu jsou povinni plnit zvolený program zacházení, a především povinnosti vyplývající z jejich pracovního zařazení v určené věznici či vazební věznici Vězeňské služby ČR.
3. Odsouzení zařazení do studijního programu budou studovat v době svého osobního volna bez nároku na jakékoliv pracovní nebo režimové úlevy. Umožnění studia nemůže mít vliv na řádný průběh výkonu trestu odnětí svobody odsouzeným.

Materiální zabezpečení:

Výuka odsouzených probíhá, pokud to podmínky zákona o výkonu trestu č. 169/1999 Sb. neumožňují jinak, přímo ve Vazební věznici Brno, kde jsou studující vězni trvale umístěni. Vazební věznice Brno v rámci uzavřené Dohody o spolupráci s Ekonomicko-správní fakultou Masarykovy univerzity zajišťuje koordinaci výuky a vstup lektorů, vybudovala 2 studovny s počítači a intranetem, knihovničkou s odbornými knihami pro studující odsouzené. Fakulta zapůjčila studujícím vězňům počítače, vybavené mimo jiné jazykovými programy, odbornou literaturu a LCD monitor pro výukové programy. Studovnu i počítače mohou odsouzení využívat dle harmonogramu a svých studijních potřeb.

3.4 Obory, které mohou odsouzení studovat

Ekonomicko-správní fakulta v Brně vznikla v roce 1991 jako šestá z fakult Masarykovy univerzity. Nabízená výuka ekonomických oborů se těší trvalému zájmu českých i zahraničních studentů. Pojetím a organizací studia patří fakulta mezi moderní vysoké školy, splňující nejnáročnější kritéria.

Nabízí studium dvou programů celoživotního vzdělávání, které na ESF organizuje CDCV (Centrum distančního a celoživotního vzdělávání):

Management

Cílem studia je hlubší pochopení účelu a fungování institucí podnikatelské sféry, jejich organizační struktury, ekonomiky a financování. Absolventi si osvojí takové manažerské dovednosti, ke kterým náleží efektivní využívání času, úspěšné vyjednávání s obchodními partnery, vytváření image vůči veřejnosti, efektivní vedení porad, účinné motivování spolupracovníků, umění jednání s lidmi a rozvíjení všeobecné komunikační schopnosti.

Důležitou oblast tvoří zvládnutí analýzy a projektování systémů řízení, vč. využití počítačové techniky a ekonomicko – matematických metod. Součástí studia je i osvojení si organizačně-právních postupů při zřizování, rozdělování či slučování podniků, společností a jiných institucí (Informace a požadavky k přijímacím zkouškám pr akademický rok 2004-2005, ESF MU, s. 24).

V prvním semestru mají studenti povinné předměty:

mikroekonomie – 8 kreditů, základy financí – 4 kredity, psychologie pro ekonomy – 8 kreditů, základy filozofie – 4 kredity, základy práva – 4 kredity, ekonomická geografie – 6 kreditů, akademické psaní – 2 kredity.

V druhém semestru jsou povinné předměty:

makroekonomie – 8 kreditů, matematika – 6 kreditů, veřejná ekonomie – 8 kreditů.

Ve třetím semestru jsou povinné předměty:

hospodářská politika I – 4 kredity, finanční účetnictví I – 8 kreditů, ekonomika organizací – 8 kreditů, statistika I – 5 kreditů.

Ve čtvrtém semestru jsou povinné předměty:

finanční účetnictví II – 8 kreditů, nauka o podniku – 7 kreditů, statistika II – 5 kreditů, Evropská unie a právo – 4 kredity.

V pátém semestru je povinný předmět:

bakalářský seminář I – 5 kreditů, management I – 8 kreditů, manažerské účetnictví – 8 kreditů, jazyk I – 16 kreditů.

V šestém semestru je povinný předmět:

bakalářská práce – 3 kredity, bakalářský seminář II – 5 kreditů, marketing I – 8 kreditů

Dále si student musí zvolit povinné volitelné předměty : základy ekonometrie, veřejné finance I, finanční řízení, veřejná správa I (www.econ.muni.cz, 17.2.2010, 18:14).

Regionální rozvoj a cestovní ruch

Tento studijní směr připravuje studenty pro vrcholovou manažerskou oblast cestovního ruchu v rámci regionální i národní ekonomiky. Studenti získávají široké znalosti základního makroekonomického pojetí cestovního ruchu, a to z hlediska územního, podnikového a mezinárodního. Absolventi se uplatní jak na vrcholovém managementu regionální i lokální veřejné správy, tak i v podnikatelské činnosti v oblasti cestovního ruchu. (Informace a požadavky k přijímacím zkouškám pr akademický rok 2004-2005, ESF MU, s. 25-26).

Studium programů CŽV dává možnost přizpůsobit délku studia individuálním možnostem uchazeče. Základní model studia obsahuje 6 vzorových semestrů (3 roky studia) nebo 4 vzorové semestry (2 roky) a po absolvování prvních čtyř vzorových semestrů mohou přestoupit do řádného bakalářského kombinovaného studia odpovídajícího programu a oboru (Studijní katalog,II.Díl – Kombinované studium a CŽV, 2003-2004, ESF MU).

Kontakty:

Vězeňská služba ČR, Vazební věznice Brno

Mgr. Hana Mahelová

Jihlavská 12, P. O. Box 99

625 99 Brno

- Informace o studiu
- Zjištění souhlasu VS ČR se studiem
- Vyřízení přemístění přijatého studujícího do VV Brno
- Organizace studia ve VV Brno

(Projekt integrace odsouzených osob ve výkonu trestu do studia na Ekonomicko-správní fakultě Masarykovy univerzity v Brně, Interní materiál ESF MU).

3.5 Rozšíření možnosti studia

Vazební věznice Praha-Ruzyně podporuje dálkové studium na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Teologie jako vědecká disciplína platila od dávných dob za královnu mezi vědami. I dnes je společně s filozofií a dalšími humanitními obory jednou z velmi důležitých disciplín, jejíž znalost umožňuje člověku rozumět sám sobě, společnosti, světu a Bohu. Teologická fakulta je jednou ze čtyř zakládajících fakult pražské univerzity. Dnes je nejstarší existující teologickou fakultou na světě.

Fakulta je součástí Univerzity Karlovy, a tedy veřejnou vysokou školou. Katolická teologická fakulta má také úzký vztah ke katolické církvi, jak vyplývá z jejího hlavního poslání - být místem, kde je možné se seznámit s vírou církve (<http://ktf.cuni.cz>, 28.1.2010, 14:10).

Zatímco studium teologických oborů tuto víru předpokládá a rozvíjí, studium oboru dějin křesťanského umění se o ni neopírá, ale poskytuje do ní potřebný vhled.

4. Úspěšnost a uplatnění odsouzených

4.1 Motivace ke studiu na VŠ

Vězeňská služba ČR podporuje aktivity, které vedou ke zvyšování kvalifikace vězňů osob v průběhu výkonu trestu odnětí svobody a také aktivity, které podporují návyky se vzdělávat, schopnost samostatně pracovat a řešit profesní problémy při využití moderních informačních technologií. To vše totiž rozšiřuje možnost uplatnění. Motivací pro odsouzené ke studiu vysoké školy je zvýšení kvalifikace. Po propuštění není lehké najít práci bez čistého trestního rejstříku, získání vysokoškolského vzdělání může zvýšit jejich šance. Osobám před propuštěním a po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je určen Projekt Šance, který napomáhá propuštěným vězňům nalézt a udržet si práci a dát jim šanci na úspěšný návrat do společnosti (www.equal.spj.cz, 20.2.2010, 9:06). Další motivací je obnovení rodinných vazeb, komunikace s rodinnými příslušníky, jejich intelektuálního rozvoj v místě kde nemají smysluplné využití a kde se používá vězeňský slang.

Byla mi poskytnuta ESF MU závěrečná zpráva „Průzkum zájmu o další vzdělávání ve věznicích“, z které vyplývá, že zájem o dlouhodobé studium mezi odsouzenými je vysoký, o dvouleté celoživotní vzdělávání má zájem 23,4% respondentů, o tříleté studium na VŠ – bakalářský stupeň je to 45% a o pětileté studium na VŠ – magisterský stupeň 31,5% respondentů.

Zájem o další vzdělávání jeví častěji:

- osoby ve věku 25-40 let = 70,9 % jeví zájem (v celé skupině to je 63,8 %) a
- osoby s délkou trestu 3-10 let = 72,8 % jeví zájem.

Zájem o krátkodobé kurzy jeví méně často:

- osoby s tresty 10 let a delšími = zájem v této skupině projevuje 58,8 % (v celém vzorku to bylo 82,8 %).

Zájem o dlouhodobé studium jeví častěji:

- osoby v ostraze (77,0 % vs. 69,1 % v dozoru)
- osoby s desetiletými a delšími tresty – zde projevili zájem všichni respondenti z těch, kteří mají zájem o další vzdělávání (celkem 17 osob).

O jaké dlouhodobé kurzy je zájem, je zřejmé z následujícího přehledu:

Zaměření kurzu	N	%	% z případů
informatika	40	26,5	33,9
ekonomie	31	20,5	26,3
právo	26	17,2	22,0
technický obor	24	15,9	20,3
humanitní obor	15	9,9	12,7
jiný	10	6,6	8,5
zemědělství	5	3,3	4,2
Celkem	151	100	128,0

„Jiné možnosti“ zaměření kurzů byly specifikovány podle následujícího přehledu:

Specifikace	N
cizí jazyk - francouzský jazyk	1
grafika	1
marketing, reklama	1
MATFYZ	1
psychologie	1
psychologie, sociální obor	1
snad všechny s výjimkou zemědělství, dále zdravotnictví, teologie, filozofie, cestovní ruch...	1
sociálně-právní	1
sociologie	1
Celkem	9

4.2 Průběh studia na MU

Vazební věznice v Brně-Bohunicích byla postavena roku 1956 a ve srovnání s nejstaršími, dosud fungujícími věznicemi na území ČR, jako jsou např. Valdice (1857) a Mírov (1858) patří spíše mezi věznice středního dospělého věku. I tak má za sebou již svou minulost, současnost a v jihomoravské metropoli i budoucnost. Vězeňství v Brně má ale bohatou historii a je spojováno zejména s hradem Špilberkem - dominantou města. VV Brno je profilována jako vazební věznice a zajišťuje výkon vazby obviněných mužů, žen a mladistvých. Výkon trestu odnětí svobody vykonávají v Brně odsouzení, zařazení do věznice s dozorem (kapacita 79 míst) a s ostrahou (kapacita 20 míst). Kromě toho je ve Vazební věznici v Brně vyčleněna kapacita pro dočasně umístěné odsouzené (nástupy do výkonu trestu odnětí svobody, eskorty k jiným soudům apod.). Od roku 2005 je ve VV Brno také v

provozu oddělení se zesíleným stavebně-technickým zabezpečením s kapacitou 44 míst pro odsouzené, zařazené do výkonu trestu s ostrahou. V roce 1997 byl zahájen v objektu VV Brno provoz vězeňské nemocnice s rehabilitačním, specializovaným (interním, infekčním, jednotkou intermediální péče a oddělením následné lékařské péče) a psychiatrickým pavilonem. Od 15.9.2005 se Vazební věznice Brno rozrostla o nový objekt Rapotice. Jedná se prostory a pozemky bývalé vojenské raketové základny, kde se od 1.1.2007 plánuje provoz věznice s dozorem pro 600 odsouzených. Celková ubytovací kapacita Vazební věznice Brno (stav k 23.6.2005, 4m² na 1 osobu) činí 527 míst. Z toho je pro výkon vazby určeno 265 míst a pro výkon trestu 262 míst. Ve Vězeňské nemocnici VV Brno je celkem 175 lůžek, z toho je 59 lůžek ve specializovaném pavilonu, 44 lůžek je v rehabilitačním pavilonu a 72 lůžek v psychiatrickém pavilonu. Současná naplněnost VV Brno se v průměru pohybuje kolem stanovené kapacity. Ve VV Brno, včetně vězeňské nemocnice, je zaměstnáno 592 zaměstnanců a příslušníků Vězeňské služby ČR (stav k 1.10.2005). Z toho je 113 příslušníků justiční stráže a 288 příslušníků vězeňské stráže (www.vscr.cz, 22.2.2010, 16:06).

Ve Vazební věznici Brno je výuka realizována ve dvou speciálně zřízených místnostech na oddělení výkonu trestu – odd.D, kam docházejí i vyučující. ESF MU organizuje pro studující víkendové odborné semináře se zaměřením na matematiku, cizí jazyk a informatiku.

V jednom případě odsouzený – student chodil od 4.3.2006 samostatně na přednášky a zkoušky na ESF MU v Brně, Lipová 41a a 1 odsouzený v dozoru od října 2008 dochází na konzultace a zkoušky na Provozně ekonomickou fakultu Mendelovy zemědělské a lesnické university v Brně – doktoranské studium.

Školné a význam podpory rodiny

Pro všechny studující odsouzené je velmi důležitá rodinná podpora, jak vyplynulo z výzkumu, který mezi odsouzenými uspořádala ESF MU na vzorku 230 respondentů z věznic Příbram, Vinařice, Plzeň, Rýnovice, Kynšperk nad Ohří a Nové Sedlo. Zároveň se ukázalo, že platit školné je velkým problémem a za celou dobu studia je schopno platit školné ve výši 50-100 tisíc Kč pouze 9% respondentů.

4.3 Úspěšnost studia na MU

Ve školním roce 2008/2009 ve VV Brno studovalo vysokou školu celkem 13 odsouzených, z toho 1 žena. Jeden odsouzený je ve IV. ročníku, jeden je ve III. Ročníku, pět odsouzených je ve II. Ročníku a 6 odsouzených je v I. ročníku, z toho 1 žena.

V září 2007 ukončili vysokoškolské studium III. ročník 3 odsouzení titulem bakalář. Celkem bylo propuštěno z výkonu trestu odnětí svobody na podmíněné propuštění 7 odsouzených z toho 2 pokračují ve studiu, z toho jedna žena ve studiu magisterském.

V říjnu 2008 ukončil III. ročník 1 odsouzený titulem bakalář. Závěrečné státní zkoušky se konaly v prostorách Vazební věznice Brno, kam přijela z ESF zkušební komise. Ve VV Brno pokračuje dál ve studiu magisterském (příloha č. 4).

III. Analýza zkoumaného problému

5. Šetření

5.1 Výběr zkoumaných osob (odsouzení studující VŠ na ESF MU)

Vzhledem k malému počtu odsouzených studujících vysokou školu, využila jsem metodu kvalitativního výzkumu formou rozhovoru. Výzkum jsem prováděla v brněnské věznici v Bohunicích, která je situována na Jihlavské ulici.

Ve věznici studuje 13 odsouzených, z toho 12 studujících VŠ Ekonomicko správní fakultu MU a z toho je 1 žena. 1 odsouzený má povoleno doktoranské studium na jiné fakultě.

5.2 Definování cíle

Účelem bylo zjistit, zda jsou odsouzení motivováni ke studiu, zda jsou s podmínkami, průběhem, úrovní a možnostmi spokojeni, či nespokojeni, za účelem zhodnocení a možného zlepšení nynější situace.

5.3 Metodologie – kvalitativní výzkum

Kvalitativní výzkum, jedna z forem pedagogické metodologie, používána převážně v sociálních vědách, se zaměřuje na to, jak jednotlivci, skupiny osob, nahlízejí, chápou nebo interpretují svět. Kvalitativní výzkum neuzívá statistických metod a je opakem výzkumu kvantitativního, který se zabývá získáváním měřitelných, číselných údajů. Kvalitativní výzkum umožňuje provést hloubkový rozbor jevů, jejich kvalit a souhrnně ho můžeme označit popisem procesů, vztahů, okolností a situací.

K dosažení cíle jsem použila metodu rozhovoru (interview) je založena na přímém dotazování, tedy na verbální komunikaci výzkumného pracovníka s respondentem nebo s více respondenty. Rozhodla jsem se pro rozhovory individuální, abych mohla získané poznatky lépe zpracovat. Podle struktury otázek jsem zvolila rozhovor nestandardizovaný, který probíhá pružněji. Připravila jsem si základní okruhy otázek, kde jsem dbala na jasné vymezení problému, určení respondentů, volbu typu rozhovoru a stanovení jeho plánu. Kvantitativně by se informace získávaly mnohem hůře a nesrozumitelně.

S první respondentkou sociální pedagožkou z VV Brno jsem vedla tento rozhovor:

1. Kolik odsouzených v současné době studuje při VV Brno vysokou školu?

Odpověď: 13 odsouzených z toho jedna žena. Jeden odsouzený je ve III. ročníku, pět odsouzených je ve II. ročníku a 6 odsouzených je v I. ročníku, z toho jedna žena.

Jednomu odsouzenému bylo umožněno doktorandské studium na Provozně ekonomické fakultě Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně, kam dochází na konzultace a zkoušky.

2. Kolik z nich již VŠ má?

Odpověď: 3 odsouzení z nichž dva titul Ing. a jeden Bc.

3. Jaké obory je možné studovat na vysokých školách a na kterých?

Odpověď: Management a Regionální rozvoj a cestovní ruch na ESF MU.

4. Kolik studujících již VŠ ve výkonu trestu úspěšně vystudovalo?

Odpověď: 5 odsouzených dosáhlo titulu Bc. Závěrečné státní zkoušky se konaly v prostorách VV Brno, kam přijela zkušební komise.

5. Kolik studujících VŠ neukončilo?

Odpověď: 2 odsouzení přerušili, jeden odsouzený se po propuštění z výkonu trestu ESF neozývá.

6. Z jakých příčin (důvodů)?

Odpověď: 1 přerušil z finančních důvodů, dva byli propuštěni z výkonu trestu.

7. Jaká je motivace odsouzených k VŠ studiu?

Odpověď: Zvýšit si vzdělání, využít volného času, dostat se do VV Brno.

8. Studují odsouzení z vlastní iniciativy?

Odpověď: Ano.

9. Jaké podmínky musí odsouzení splnit, aby mohli studovat?

Odpověď: Ukončené středoškolské vzdělání s maturitou, úhrada školného, umístění do VV Brno u mužů, ženy do Věznice Světlá nad Sázavou, dobrý zdravotní stav, kladné hodnocení a doporučující stanovisko kmenové věznice a komise ředitele VV Brno.

10. Jaké podmínky odsouzeným ke studiu vytváří vazební věznice?

Odpověď: Materiální zabezpečení – výuka je realizována ve 2 speciálně zřízených místnostech – učebnách ve VV Brno na oddělení výkonu trestu – odd. D, kam docházejí i vyučující. Odsouzení zde mají k dispozici 5 počítačů s nastaveným INTRANETEM (provoz si hradí ze svých finančních prostředků), anglickým a německým jazykem (se sluchátky a mikrofonom pro výslovnost), knihovničkou s odbornými knihami. Počítače a učebnice zapůjčila fakulta. Studovnu i počítače mohou odsouzení využívat dle harmonogramu a svých studijních potřeb. Jeden odsouzený - student dochází na ESF MU a jeden na Provozně – ekonomickou fakultu Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně – doktorandské studium.

11. Lze studujícímu studium ukončit ze strany VV?

Odpověď: Ano.

12. Z jakých důvodů?

Odpověď: V případě, že odsouzený poruší právní předpisy, interní předpisy VS ČR, stanovující práva a povinnosti v oblasti výkonu trestu odnětí svobody a dále povinnosti vyplývající z tohoto poučení, bude toto jednání posuzováno jako porušení povinností studujícím odsouzeným. V případě, že jednání bude posuzováno jako závažné (nedodržování zásad nedovoleného styku, bezdůvodné odmítání výkonu práce, vyhýbání se pracovním povinnostem či nekvalitní výkon pracovních povinností) je věznice oprávněna s okamžitou platností neumožnit odsouzenému pokračovat ve studiu, což bude mít za následek zánik smlouvy o

účasti na programu CŽV, uzavřené mezi odsouzeným a zástupcem VS a ukončení studia. V takovém případě odsouzený, který se dopustil jednání výše uvedených, plně odpovídá za způsobenou škodu a její náhradu nemůže uplatňovat na Vězeňské službě ČR.

13. Umožňuje odsouzeným studium zmírnit izolaci, v níž se momentálně nacházejí?

Odpověď: Ano. Odsouzení vykonávající trest ve věznici s dohledem, věznici s dozorem nebo věznici pro mladistvé může ředitel věznice povolit volný pohyb mimo věznici k docházce do školy.

14. Mají odsouzení možnost mezi sebou konzultovat studijní problémy?

Odpověď: Ano, setkávají se ve společné učebně.

15. Jaké jsou vyučovací formy?

Odpověď: Studující získávají kredity, celkem za 1.-4. semestr mají 19 předmětů, 96 kreditů.

16. Jaké jsou vyučovací metody?

Odpověď: Přednášky, tabule, PC, připravují se videopřednášky.

17. Jak často probíhají konzultace?

Odpověď: Dle studijního rozvrhu.

18. Využijí poznatky získané studiem v budoucnosti v civilním životě?

Odpověď: Odsouzení věří, že své poznatky v budoucnu využijí.

19. Znáte jejich plány do budoucna, pokud si je stanoví?

Odpověď: Dostudovat vysokou školu i po propuštění.

20. Existují možné překážky ve studiu?

Odpověď: Překážky mají minimální.

21. Je studium placené samotnými vězni?

Odpověď: Ano, celkem 80.000, - Kč za celé studium.

22. Je nabídka oborů studia dostačující?

Odpověď: Odsouzení by uvítali studium i jiných oborů, kapacita věznice je však omezena.

23. Existuje v jiných organizačních jednotkách Vězeňské služby ČR možnost VŠ studia?

Odpověď: Ano, ve věznici Praha – Ruzyně studium Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

24. Doporučila byste VŠ vzdělávání i pro doživotně odsouzené?

Odpověď: Nedoporučila, nezaslouží si to.

25. Jak hodnotíte systém vzdělávání odsouzených ve VS ČR?

Odpověď: Zájem ze strany odsouzených je. Viz tabulka – příloha č. 4.

S druhou respondentkou, konzultantkou projektu zapojování odsouzených do studia na ESF MU jsem vedla tento rozhovor:

1. Kolik odsouzených v současné době studuje na ESF MU vysokou školu?

Odpověď: 17 ve Vazební věznici Brno, 5 po propuštění, 14 celoživotní.

2. Kolik je v bakalářském a kolik v inženýrském studiu?

Odpověď: 6 studentů v bakalářském a jeden student v inženýrském.

3. Jaké obory je možné studovat na ESF MU?

Odpověď: Letos se otevírá jen management, v inženýrském studiu se nebude pokračovat, je to velmi nákladné pro ESF MU, jednoho člověka učí jeden učitel (eternista), který dojíždí z Prahy.

4. Kolik studujících již VŠ úspěšně vystudovalo?

Odpověď: 5 bakalářské a jeden inženýrské studium, jednomu uzavřeno celoživotní stadium.

5. Kolik studujících VŠ neukončilo?

Odpověď: dva.

6. Z jakých důvodů?

Odpověď: důvody jsou nezvládnutí cizího jazyka, platby za studium a zvládnutí matematiky, mikroekonomie a makroekonomie.

7. Jaká je motivace odsouzených k VŠ?

Odpověď: dostat se do VV Brno, obnovení rodinných vazeb, zvýšení kvalifikace, smysluplné využití volného času.

8. Studují odsouzení z vlastní iniciativy?

Odpověď: ano.

9. Jaké podmínky odsouzeným ke studiu vytváří ESF MU?

Odpověď: integrační - necháváme odsouzeným tisknout učebnice, PC, výukové activity – přednášky ve věznicích.

10. Jaká je spolupráce s odsouzenými?

Odpověď: písemnou formou, pravidelná docházka do věznice, přijímací zkoušky ve 3 ročníku, zápis.

11. Lze studujícím ukončit studium ze strany ESF MU?

Odpověď: ano.

12. Z jakých důvodů?

Odpověď: v souladu se studijním a zkušebním řádem pro nesplnění požadavků, neúčast ve výuce, disciplinární komise.

13. Mají odsouzení možnost mezi sebou konzultovat studijní problémy?

Odpověď: ano, konzultují pokud jsou spolu na celách.

14. Jaké jsou vyučovací formy?

Odpověď: 2 roky celoživotního vzdělávání, ústní výuka, studium on –line (již se nepoužívá).

15. Jaké jsou vyučovací metody?

Odpověď: prezentace, zadání úkolů, nahrávky přednášek.

16. Jak často probíhají konzultace?

Odpověď: 4 víkendové semináře za semester, výuka je každý den.

17. Znáte jejich plány do budoucna?

Odpověď: jen v některých případech, jsou to profesní plány.

18. Existují možné překážky ve studiu?

Odpověď: ano, finanční, mohou studovat jen zajištění, cizí jazyk a věk po 40.

19. Je studium placené samotnými vězni?

Odpověď: u celoživotního, 17 – 20 tisíc za semester

20. Docházejí učitelé za odsouzenými do věznice nebo odsouzení docházejí na ESF MU?

Odpověď: učitelé docházejí do věznice, výjimečně dojdou odsouzení na státnice na fakultu.

21. Je nabídka oborů studia dostačující?

Odpověď: ne.

22. Uvažuje ESF MU o rozšíření možnosti studovat další obory?

Odpověď: ano, bude zřízeno celouniverzitní středisko, uvažuje se o rozšíření o pedagogickou fakultu a fakultu informatiky a sportovních studií.

23. Jak hodnotíte systém vzdělávání odsouzených na ESF MU?

Odpověď: smíšeně, zavést znovu stadium on-line, spolupráce s VV Brno optimální – přístup i nasazení, není však dostatečná ubytovací kapacita.

Projekt a jeho financování není dotáhnuto do konce, není systematičnost, není zajištěno spolufinancování z fondů EU, zrušeno oddělení celoživotního vzdělávání na ESF MU z důvodu nerentability.

24. Jaké je uplatnění odsouzených po ukončení VŠ?

Odpověď: v podnikání, obchodní firmy, rodinné firmy, přínos pro resocializaci.

5.4 Průběh šetření

V každém vězeňském zařízení je připraven studijní program, který umožňuje vězňům věnovat se výchovně-vzdělávacím činnostem podle jejich zájmů a potřeb. Cílem těchto programů je především zlepšení morálky a chování pro plnohodnotné navrácení odsouzeného jedince do společnosti. Nejdříve jsem chtěla vést rozhovory s odsouzenými umístěnými ve Vazební věznici v Brně. Byla mi však vedením věznice žádost o provedení rozhovorů zamítnuta. Proto jsem se rozhodla vést řízený rozhovor se sociální pedagožkou působící ve Vazební věznici Brno a mající na starost výchovně-vzdělávací aktivity odsouzených (otázky příloha č. 1). Připravila jsem si 25 otázek se zaměřením na studium odsouzených na vysoké škole. Proces rozhovoru se uskutečnil v jejím domácím prostředí, kde se cítila dobře a rozhovor tak mohl probíhat v příjemné atmosféře. Dotazování trvalo 90 minut a mně osobně

přineslo ověření si dosavadních poznatků a získání nových. Respondentka na mě působila mile, přátelsky, profesionálně a já jí touto cestou děkuji za věnovaný čas ve svém volnu.

Pro svůj další rozhovor jsem si vybrala konzultantku studijního oddělení ESF MU, která má na starosti vzdělávání odsouzených (otázky příloha č. 2). Pro odsouzené je rovněž důležité jaké podmínky ke studiu mají na fakultě kterou navštěvují, proto jsem se rozhodla vést řízený rozhovor s touto pedagožkou působící na ESF MU. Připravila jsem si 23 otázek se zaměřením na studium odsouzených na vysoké škole. Proces rozhovoru se uskutečnil na půdě ESF MU, Lipová 41a, dne 17. 2. 2010. Dotazování trvalo 90 minut a mě osobně přineslo mnoho nových poznatků. Respondentka na mě působila zpočátku odměřeně, jak jsem později zjistila vycházela s negativní zkušenosti z minulých rozhovorů, postupem času byla milá a přátelská, rovněž jí touto cestou děkuji za čas, který mi věnovala.

5.5 Analýza odpovědí

Snažila jsem se motivovat respondenty ke spolupráci, projevovat zájem o odpovědi respondentů, řídit rozhovor taktně a nevtíravě, snažila jsem se o vysvětlení nejasných odpovědí a netrvala jsem neodbytně na odpovědi. Odpovědi jsem si zaznamenávala na diktafón po dohodě s respondentem u druhého respondenta mi nebylo nahrávání umožněno s důvodu špatné zkušenosti z minulosti. Odpovědi takto získané jsem pak analogicky zpracovala. Z rozhovoru vyplynulo, že Vysokoškolské studium na ESF MU v Brně ve Vazební věznici Brno od roku 2004 probíhá formou celoživotního vzdělávání na bázi kreditového systému, což účastníkům studia umožňuje získávání kreditů použitelných v diplomovém studiu v rámci akreditovaných studijních programů.

Momentálně studuje na ESF MU 22 studujících v tomto programu, z čehož 17 je umístěno ve VV Brno, 5 studuje již po propuštění. 14 studuje v celoživotním vzdělávání, 6 studuje v bakalářském studijním programu a jeden v inženýrském studiu.

Vysokou školu již úspěšně vystudovalo 5 s titulem Bc. a jeden s titulem Ing. Jednomu bylo uzavřeno celoživotní vzdělávání.

Ve školním roce 2010/2011 bude ESF MU otevřen pouze jeden obor – Management, v inženýrském studiu se již nebude pokračovat z finančního důvodu, kdy pro fakultu studium jednoho odsouzeného je velmi nákladné.

Zájem ze strany odsouzených je. Uvítali by však rozšíření možnosti studia i na jiné fakulty, konečný počet přijmaných odsouzených je však limitován volnou ubytovací kapacitou ve Vazební věznici Brno.

Do budoucna se plánuje rozšíření studia na další fakulty MU, mělo by se jednat o fakultu informatiky, sociálních studií a pedagogiky. Dále by mělo být zřízeno celouniverzitní středisko, které bude zastřešovat vzdělávání všech odsouzených na všech fakultách.

Odsouzení mají ke svému studiu zajištěny potřebné materiální podmínky jak ze strany věznice, tak ze strany ESF MU, která zapůjčila odsouzeným počítače, vybavené mimo jiné jazykovými programy, vybavuje odsouzené studijními materiály, které nechává tisknout nebo kupuje, hrazeno je to s rozvojových projektů MŠMT. Odsouzení – studenti mají možnost mezi sebou konzultovat studijní problémy setkáváním se ve společné učebně ve Vazební věznici Brno. Někteří bydlí společně, někteří se setkávají ve výuce.

Rozhovorem jsem zjistila, že odsouzení studují z vlastní iniciativy, motivací ke studiu je jim zvýšení kvalifikace, obnovení rodinných vazeb, kdy odsouzení mají s rodinnými příslušníky v době návštěv o čem hovořit, zároveň jsou rodinný příslušníci nápomocni studujícím odsouzeným při vyzvedávání knih z knihoven, dále jim studium umožňuje využití volného času a přesun do VV v Brně. Odsouzení věří, že své poznatky využijí i v budoucnu a pokud budou propuštěni na podmíněčné propuštění, věří v dostudování vysoké školy. Překážky ve studiu mají minimální. Podmínkou ke studiu je však dodržování právních předpisů a interních předpisů VS ČR, placení školného, což bývá jedním z důvodů k ukončení studia. Dalšími důvody jsou věk nad 40 let a zvládnutí cizího jazyka.

Spolupráce s odsouzenými ze strany ESF MU je písemnou formou, organizují se přijímací zkoušky ve 3 ročníku a organizuje se pravidelná docházka do VV Brno ze strany ESF MU.

Pro doživotné odsouzené se studium nedoporučuje z důvodu finanční náročnosti a není pro ně perspektivní do budoucna. I když by zřejmě mezi odsouzenými zájem byl. Uplatnění odsouzených po ukončení vysoké školy je především v podnikání, dále v obchodní sféře a v rodinných firmách. Nemají čistý trestní rejstřík, tudíž je pro ně obtížné najít ihned po propuštění VTOS práci ve státních institucích, bankovníctví, pojišťovnictví apod.

Výzkum probíhal v měsíci říjnu 2009 po dohodě s vedením věznice a v měsíci únoru po dohodě s ESF MU.

Závěr

Cílem výzkumu bylo provedení analýzy vzdělávacího systému odsouzených v rámci projektu EPLLA (Engaging of Prisoners in Life-Long Learning Activities) a následné navržení doporučení, která by vedla ke zlepšení tohoto systému. Dále bylo ověřeno, zda tento projekt splňuje cíl zmírnit izolaci, v níž se vězni často nacházejí a posiluje součinnost mezi vězeňskými strukturami a institucemi, tedy zda vytváří přímé spojení mezi společností a vězněm. Ekonomicko-správní fakulta, která realizuje tento v republice ojedinělý projekt, ve spolupráci s Vazební věznicí Brno vzdělávání odsouzených vnímá jako spontánní rozšíření svých programů celoživotního vzdělávání.

Jak vyplývá z kvalitativního výzkumu, hlavní strategií je zapojení odsouzených do vzdělávacích aktivit ve vězeňském systému. Pro studenty vysoké školy je důležitým pro život budoucí z hlediska dosažení kvalifikace a s tím související profesní uplatnění, eliminaci trestné činnosti a recidivy po propuštění na svobodu.

Vzdělávací systém Vězeňské služby ČR zmírňuje izolaci odsouzených, především pomáhá dosáhnout plnohodnotného navrácení odsouzených do společnosti a jejich lepšího uplatnění na trhu práce po propuštění na svobodu. Zvýšení kvalifikace v rámci vzdělávání je pro reintegraci odsouzeného klíčové.

Doporučení : Projekt EPPLA nadále rozvíjet, aby se z doposud ojedinělého projektu stala běžná forma trávení volného času odsouzených. Zvýší se tak možnost studia pro odsouzené zrušením placení školného, popřípadě jim nabídnout více alternativ ke studiu na vysokých školách a pomoci jim úspěšně pokračovat ve studiu po propuštění na svobodu. Doporučuji zřízení samostatného vysokoškolského vzdělávacího střediska (ve stejném duchu, jako školské vzdělávací středisko), které by pracovalo systematicky, vytvořilo jednotnou koncepci vysokoškolského vzdělávání, podílelo se na spolufinancování projektů a mělo také své centrální vedení.

Resumé

Vzdělání je důležitou formou osobního rozvoje každého jedince a je nejvýznamnějším procesem socializace člověka. Právo na vzdělání je dáno každému občanovi a je zahrnuto v čl. 33 Listiny základních práv a svobod, která je součástí právního základu české ústavnosti.

Bakalářská práce na téma „*System vzdělávání odsouzených*“ je zaměřena na dostupné alternativy vzdělávání v rámci Vězeňské služby České republiky. Závěrečná práce zahrnuje popis vzdělávacích kurzů určených pro odsouzené a klíčovou částí práce je zmapování nabídky vzdělávacích aktivit zaměřené na odsouzené jedince ve výkonu trestu, kteří studují na Vysoké škole.

Nabídka alternativ vzdělávacích procesů za účelem vzdělání odsouzených je rozsáhlá a je zajišťována v rámci Vězeňské služby České republiky. Zahrnuje vzdělávací kurzy od základní odborné přípravy až po vzdělání na vysokých školách, které jsou předpokladem pro osvojení vědomostí, dovedností, postojů a norem s cílem výchovného působení na odsouzené, jehož účelem je apriori resocializace vězněné osoby.

Anotace

Předkládaná bakalářská práce se zaměřuje především na problematiku vzdělávání osob umístěných ve výkonu trestu odnětí svobody. Cílem bylo zmapovat vzdělávání osob odsouzených v České republice s provedením kvalitativního výzkumu jak ve Vázební věznici Brno-Bohunice, tak na Ekonomicko-správní fakultě Masarykovy univerzity, na základě výsledků zpracovat závěry, které by mohly být využity v praxi.

Klíčová slova

Vězení, vzdělávání, vysoká škola, odsouzený, Střední odborné učiliště, Vězeňská služba.

Annotation

Presented bachelor's work is concentrated mainly on the problems with education of people sentenced to an execution of a punishment. The aim was to map the education of people sentenced in the Czech republic with carrying out a detailed survey not only in a custodial prison in Brno-Bohunice but also at the faculty of economics of Masaryk University and on the basis of the results to elaborate conclusions that could be used in practice.

Key words

Prison, education, The University, convict, Vocational Training Centre, Prison Service.

SEZNAM LITERATURY

1. Foucalt, M. *Dohlížet a trestat*. Praha: Dauphin, 2000, ISBN 80-86019-96-9.
2. Hendl, J. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Vyd.Karolinum, nakl. Univerzity Karlovy, 1997, 243s, ISBN 80-7184-549-3.
3. Incardi, J., A. *Trestní spravedlnost*. Praha: Victoria Publishing, 1994.
4. Jůzl, M., Olejníček, A. *Penologie a penitenciární pedagogika*. Brno:IMS, 2004.
5. Linhart, J. *Psychologie učení*,. Praha: SPN, 1967.
6. Lyons, L. *Historie trestu*. Praha: Svojtka & Co., 2004
7. Maňák J., Švec, Š., Švec,Vl.: *Slovník pedagogické metodologie*. Brno: Paido, 2005, ISBN 80-210-3802-0.
8. Mezník, J. a kol. *Základy penologie*. Brno: MU, 1995.
9. Palán, Z. *Lidské zdroje* Výkladový slovník. Praha: Academia, 2002., 280s.
10. Sochůrek, J. *Kapitoly z penologie*. Liberec: 2007, ISBN 978-80-7372-203-6.
11. Sochůrek, J. *Úvod do penologie*. 1.vyd. Liberec, 2008, ISBN 978-80-7372-287-6(brož.).
12. Švarcová, I. *Základy pedagogiky*. Praha, 2005, ISBN 80-7080-573-0.
13. Uhlík, J. *Historie věznění a vězeňství v Čechách*. Praha: Institut vzdělávání Vězeňské služby ČR, 2006.
14. Vágnerová , M. *Základy psychologie*. Praha, 2005, ISBN 80-246-0841-3.

Zákony:

1. Zákon České národní rady č. 555/1992 Sb.
2. Zákon Parlamentu ČR č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody
3. Zákon Parlamentu ČR č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby
4. Nový školský zákon 561/2004 Sb.
5. Vyhláška MS č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby
6. Vyhláška MS č. 110/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu

Další položky seznamu:

1. České vězeňství č.4/2008, Vězeňská služba České republiky, ISSN 1213-9297
2. Masarykova univerzita v Brně, Ekonomicko – správní fakulta, *Studijní katalog na akademický rok 2003-2004*, II. Díl Kombinované studium a celoživotní vzdělávání, ISBN – 80-210-3147-6
3. Vězeňská služba České republiky Vazební věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Brno, *Poučení pro studující odsouzené v podmínkách výkonu trestu odnětí svobody ve Vazební věznici a ústavu pro výkon zabezpečovací detence Brno*
4. Rigorózní práce na téma *Vzdělávání odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody*, (Mírumil Pechar, 2009)

Internetové zdroje:

1. Český helsinský výbor
Dostupná na WWW: <http://www.helcom.cz/download/vezen03/002vzdel.doc>
2. Projekt EPLLA
Dostupná na WWW: <<http://www.epea.org>>
3. Vězeňská služba České republiky.
Dostupná na WWW: <http://www.vscr.cz>
4. Historická penologie
Dostupná na WWW: <http://www.cs-magazin.com/semag/semag-08-02.pdf>
5. Střední odborné učiliště, Učiliště a Odborné učiliště Vězeňské služby České republiky
Dostupná na WWW: <<http://www.vscr.cz>>, <http://www.vscr.cz/veznice-valdice-95/>, <http://www.vscr.cz/veznice-vsehrdy-96/>, <http://www.vscr.cz/veznice-rynovice-48/vzdelavani-odsouzenych-227/skolske-vzdelavaci-stredisko-281/>
6. Vazební věznice Brno
Dostupná na WWW: <http://www.vscr.cz/veznice-brno-20/zakladni-informace-21>
7. Masarykova univerzita v Brně, Ekonomicko – správní fakulta
Dostupná na WWW: <http://www.muni.cz/econ/general/about>
Dostupná na WWW: <http://www.econ.muni.cz/studijni-katalog/kombinovane-bakalarske/management/>, <http://www.is.muni.cz>
8. Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
Dostupná na www: <http://www.ktf.cuni.cz/KTF-8.html>

SEZNAM ZKRATEK

ESF MU	-	Ekonomicko správní fakulta Masarykova univerzita
SNV	-	Sbor nápravné výchovy
SOU VS ČR	-	Střední odborné učiliště Vězeňské služby České republiky
ŠVS	-	Školská vzdělávací střediska
VS ČR	-	Vězeňská služba České republiky
VTOS	-	Výkon trestu odnětí svobody
VV	-	Vazební věznice

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č.1 – Otázky kvalitativní rozhovor

Příloha č.2 – Otázky kvalitativní rozhovor

Příloha č.3 – Charakteristika SOU VS ČR

Příloha č.4 – Tabulka přijmacího řízení

Příloha č.1

Otázky a odpovědi řízený rozhovor se sociální pedagožkou:

1. Kolik odsouzených v současné době studuje při VV Brno vysokou školu?
2. Kolik z nich již VŠ má?
3. Jaké obory je možné studovat na vysokých školách a na kterých?
4. Kolik studujících již VŠ ve výkonu trestu úspěšně vystudovalo?
5. Kolik studujících VŠ neukončilo?
6. Z jakých příčin (důvodů)?
7. Jaká je motivace odsouzených k VŠ studiu?
8. Studují odsouzení z vlastní iniciativy?
9. Jaké podmínky musí odsouzení splnit, aby mohli studovat?
10. Jaké podmínky jim ke studiu vytváří vazební věznice?
11. Lze studujícímu studium ukončit ze strany VV?
12. Z jakých důvodů?
13. Umožňuje jim studium zmírnit izolaci, v níž se momentálně nacházejí?
14. Mají odsouzení možnost mezi sebou konzultovat studijní problémy?
15. Jaké jsou vyučovací formy?
16. Jaké jsou vyučovací metody?
17. Jak často probíhají konzultace?
18. Využijí poznatky získané studiem v budoucnosti v civilním životě?
19. Znáte jejich plány do budoucna, pokud si je stanoví?
20. Existují možné překážky ve studiu?
21. Je studium placené samotnými vězni?
22. Je nabídka oborů studia dostačující?
23. Existuje v jiných organizačních jednotkách Vězeňské služby ČR možnost VŠ studia?
24. Doporučila byste VŠ vzdělávání i pro doživotně odsouzené?
25. Jak hodnotíte systém vzdělávání odsouzených ve VS ČR?

Příloha č. 2

Rozhovor s konzultantkou projektu zapojení odsouzených do studia na ESF MU

1. Kolik odsouzených v současné době studuje na ESF MU vysokou školu?
2. Kolik je v bakalářském a kolik v inženýrském studiu?
3. Jaké obory je možné studovat na ESF MU?
4. Kolik studujících již VŠ úspěšně vystudovalo?
5. Kolik studujících VŠ neukončilo?
6. Z jakých důvodů?
7. Jaká je motivace odsouzených k VŠ?
8. Studují odsouzení z vlastní iniciativy?
9. Jaké podmínky jim ke studiu vytváří ESF MU?
10. Jaká je spolupráce s odsouzenými?
11. Lze studujícím ukončit studium ze strany ESF MU?
12. Z jakých důvodů?
13. Mají odsouzení možnost mezi sebou konzultovat studijní problémy?
14. Jaké jsou vyučovací formy?
15. Jaké jsou vyučovací metody?
16. Jak často probíhají konzultace?
17. Znáte jejich plány do budoucna?
18. Existují možné překážky ve studiu?
19. Je studium placené samotnými vězni?
20. Je nabídka oborů studia dostačující?
21. Uvažuje ESF MU o rozšíření možnosti studovat další obory?
22. Jak hodnotíte systém vzdělávání odsouzených na ESF MU?
23. Jaké je uplatnění odsouzených po ukončení VŠ?

Střední odborné učiliště, Učiliště a Odborné učiliště Vězeňské služby České republiky

1. Charakteristika SOU VS ČR

Právní forma : zálohovaná organizace

Zřizovatel : Ministerstvo spravedlnosti, Vyšehradská 16, 128 00 Praha 2 – Nové Město

Odloučená pracoviště školy :

1. 746 49	Opava	Věznice VS ČR Opava
2. 530 44	Pardubice	Věznice VS ČR Pardubice
3. 306 35	Plzeň	Věznice VS ČR Plzeň - Bory
4. 466 05	Jablonec n/N	Věznice VS ČR Rýnovice
5. 507 11	Valdice	Věznice VS ČR Valdice
6. 430 01	Chomutov	Věznice VS ČR Všechny

Škola sdružuje :

1. Střední odborné učiliště	kapacita:	295 žáků
2. Učiliště	kapacita:	58 žáků
3. Odborné učiliště	kapacita:	12 žáků

Učební obory Středního odborného učiliště

KKOV	Název učeb. oboru	Forma stud.	Délka studia
23-51-H/010	Strojírenská výroba	večerní	2 roky
23-51-H/010	Strojírenská výroba	denní	2 roky
23-56-H/007	Obrábění kovů	večerní	2 roky
26-51-H/004	Elektrotechnická výroba	denní	2 roky
26-51-H/004	Elektrotechnická výroba	dálkové	2 roky
31-59-H/001	Výroba konfekce	večerní	2 roky
33-57-H/002	Zpracování dřeva	denní	2 roky
36-67-H/002	Stavební výroba	denní	2 roky

Učební obory Učiliště

KKOV	Název učeb. oboru	Forma stud.	Délka studia
23-51-E/001	Strojírenská výroba	denní	2 roky
33-57-E	Zpracování dřeva	denní	2 roky
36-67-E/003	Stavební výroba	denní	2 roky
65-51-E/001	Provoz společného stravování	denní	2 roky

Učební obory Odborného učiliště

KKOV	Název učeb. oboru	Forma stud.	Délka studia
41-52-E/009	Květinářské a zelinářské práce	denní	2 roky

System vzdělávání odsouzených

Příloha č.4

Tabulka přijmacího řízení

Školní rok	Počet přihlášených(počet souhlasů VV Brno)	Počet přijatých	Podmíněné propuštění	Úspěšnost studia
2004/2005	6	4(z toho 1 žena)	2	1 nezaplátil 3 titul Bc.(září 2007)
2005/2006	12	4	2	1 ESF se neohlásil po propuštění na PP
2006/2007	17	4	2	2 ESF se neohlásili po propuštění na PP
2007/2008	27	7	1	1 přemístěn do V Rapotice – ukončil po 2.ročníku, 1 přerušil
2008/2009	11	6(z toho 1 žena)		
2008/2009		1		Doktorandské stadium na PEF MZLU v Brně